

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI**

**ZİRAAT ODALARININ ÇİFTÇİLERE VERDİĞİ HİZMETLER VE ÇİFTÇİLERİN BU
HİZMETLERDEN MEMNUNİYET DURUMU: TERME İLÇESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aybüke AKÇALI

Danışman

Prof. Dr İsmet BOZ

SAMSUN
2020

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

**ZİRAAT ODALARININ ÇİFTÇİLERE VERDİĞİ HİZMETLER VE ÇİFTÇİLERİN BU
HİZMETLERDEN MEMNUNİYET DURUMU: TERME İLÇESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aybüke AKÇALI

Danışman

Prof. Dr. İsmet BOZ

SAMSUN
2020

TEZ ONAYI

Aybüke AKÇALI tarafından hazırlanan “Ziraat Odalarının Çiftçilere Vermekte Oldukları Hizmetler ve Çiftçilerin Bu Hizmetlerden Memnuniyet Durumları: Terme İlçesi Örneği” adlı tez çalışması 10/07/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman Prof. Dr. İsmet BOZ
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Jüri üyeleri

Başkan Dr. Öğr. Üyesi Yeşim AYTÖP
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Üye Doç. Dr. Osman KILIÇ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Üye Prof. Dr. İsmet BOZ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Yukarıdaki sonucu onaylarım...../.../2020

Prof. Dr. Ali BOLAT

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez içindeki bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, bilgilerin üretilmesi aşamasında bilimsel etiğe uygun davrandığımı, yararlandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi beyan ederim.

Tarih

İmza

Tezi hazırlayanın Adı Soyadı

Aybüke AKÇALI

ÖZET

ZİRAAT ODALARININ ÇİFTÇİLERE VERDİĞİ HİZMETLER VE ÇİFTÇİLERİN BU HİZMETLERDEN MEMNUNİYET DURUMU: TERME İLÇESİ ÖRNEĞİ

Aybüke AKÇALI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. İsmet BOZ

Ziraat odaları, çiftçilerin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak amacıyla kurulan çiftçilerin en geniş katılımı ile temsil edildiği bir örgüttür. Bu meslek kuruluşlarının üyelerine vermiş olduğu hizmetler ve çiftçilerin bu hizmetlerden memnuniyetinin bilimsel yaklaşımlarla incelenmesi son derece önemlidir. Tezin amacı, Samsun Terme ilçesindeki ziraat odasının çiftçilere vermekte olduğu hizmetleri belirlemek ve bu hizmetlerden çiftçilerin haberdar olma, yararlanma ve memnuniyet durumunun ortaya konulmasıdır. Araştırmanın birincil verileri, Terme ilçesindeki odaya üye üreticilerden basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre seçilen 384 üretici ile Aralık 2019-Mart 2020 döneminde yüz yüze yapılan anketler yoluyla elde edilmiştir. Araştırmada danışmanlık hizmeti alan üreticilerin odaya karşı tutumları ile danışmanlık hizmeti almayan üreticilerin tutumları arasında fark olduğu saptanmıştır. Yapılan bu araştırma sonucuna göre, ziraat odasına üye olup aynı zamanda odadan danışmanlık hizmeti alan üreticiler odanın verdiği hizmetlerden memnun olduklarını belirtirken, danışmanlık hizmeti almayan üreticilerin ziraat odasının verdiği hizmetleri yetersiz buldukları tespit edilmiştir. Bu da ziraat odasının danışmanlık hizmeti çalışmalarının olumlu olduğunun göstergesidir. Ancak, ziraat odasının teknik destekleri üyeleri tarafından yeterli bulunmamıştır. Ziraat odasının üyelerine teknik destek yardımlarını arttırması gerekliliği araştırma neticesinde ortaya çıkmıştır.

Temmuz 2020, 62 sayfa

Anahtar Kelimeler: Danışmanlık, tarımsal yayım, üretici örgütü, ziraat odası.

ABSTRACT

SERVICES PROVIDED BY THE AGRICULTURAL ROOMS TO THE FARMERS AND THE SATISFACTION OF THE FARMERS FROM THE SERVICES: TERME DISTRICT EXAMPLE

Aybüke AKÇALI

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof.Dr. İsmet BOZ

Agricultural chambers are an organization in which farmers are represented with the widest participation, in order to meet the common needs of farmers and to facilitate their professional activities. It is extremely important to examine the services provided by the members of these professional organizations and the satisfaction of farmers with these scientific approaches. The aim of the thesis is to determine the services provided by the agricultural chamber in Samsun Terme district to farmers, and to evaluate and demonstrate the status of farmers' awareness, use and satisfaction. The primary data of the study were obtained through face-to-face surveys in the period of December 2019-March 2020 with 384 producers selected according to the simple random sampling method from the chamber producers in Terme district. In the study, it was found that there is a difference between the attitudes of the producers who receive consultancy services towards the room and the attitudes of the producers who do not receive consultancy services. According to the results of this research, it was determined that the producers who are members of the chamber of agriculture and who receive consultancy services from the chamber at the same time state that they are satisfied with the services provided by the room, while the producers who do not receive consultancy services find the services provided by the chamber of agriculture insufficient. This is an indication that the consultancy services of the chamber of agriculture are positive. However, the technical support of the chamber of agriculture was not found sufficient by its members. The necessity of increasing the technical support aids to the members of the agricultural chamber has emerged as a result of the research.

July 2020, 62 pages

Keywords: Consultancy, agricultural extension, producer organization, chamber of agriculture.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Lisans ve lisansüstü akademik eğitimim boyunca maddi ve manevi olarak tüm desteklerini, yardımlarını benden hiçbir zaman esirgemeyen aileme, eğitim ve çalışma süresi boyunca tüm bilgi ve özverileri ile bana her anlamda destek olan, beni daima geliştirmeye çalışan Sayın Danışman Hocam Tarım Ekonomisi Bölüm Başkanı Prof. Dr. İsmet BOZ'a, tezimle ilgili sorularımda yardımını esirgemeyen Terme Ziraat Odası Başkanı Ferda ERGÜN'e, desteklerini ve bilgilerini esirgemeyen meslektaşım Bekir DEMİRBAŞ'a ve son olarak çalışma sürecinin başından sonuna kadar her evrede benimle birlikte olan, benden desteğini hiçbir şekilde eksik etmeyen Muhammet YÜZBAŞI' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Temmuz 2020, Samsun

Aybüke AKÇALI

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜRLER	iii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR TARAMASI	7
3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	14
3.1. Ziraat Odalarının Tarihçesi	15
3.2. Ziraat Odalarının Kuruluşu	15
3.3. Ziraat Odalarının Amaçları	16
3.4. Ziraat Odalarının Görev ve Faaliyetleri	17
3.5. Terme Ziraat Odası İle İlgili Genel Bilgiler	17
3.6. Gelişmiş Ülkelerden Bazılarında Ziraat Odaları	18
3.6.1. Fransa Ziraat Odası	19
3.6.2. Almanya Ziraat Odası	20
3.6.3. Hollanda Ziraat Odası	21
3.6.4. Avusturya Ziraat Odası	22
3.6.5. Japonya Ziraat Odası	23
4. MATERYAL VE YÖNTEM	26
4.1. Materyal	26
4.2. Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler	27
4.3. Yöntem	28
5. ARAŞTIRMA BULGULARI	31
5.1. Çiftçilerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri	31
5.1.1. Yaş	32
5.1.2. Eğitim	33
5.1.3. Gelir düzeyi	34
5.1.4. İşletmelerin arazi varlığı ve tarımsal deneyim süreleri	35
5.1.5. Traktör varlığı	35
5.1.6. Sosyal güvenlik	36
5.1.7. Kredi kullanım durumu	36
5.1.8. Çiftçi örgütlerine üyelik	37
5.1.9. İşletmelerin faaliyet alanları	39
5.2. Kitle İletişiminden Yararlanma	39
5.3. Yakın ve Uzak Çevreyle Olan İlişkiler	43
5.4. Ziraat Odası Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu	43
5.4.1. Çiftçilerin oda ziyareti ve toplantı sıklığı	43
5.4.2. Çiftçilerin yönetsel memnuniyet düzeyi	43
5.4.3. Çiftçilerin ziraat odasının teknik hizmetleri ile ilgili görüşleri ve beklentileri	44
5.5. Danışmanlık Hizmetine Yönelik Değerlendirmeler	47
5.5.1. Çiftçilerin danışmanların hizmet verme sıklığına ilişkin değerlendirmeleri	47
5.5.2. Çiftçilerin tarımsal danışmanlık hizmetlerinden memnuniyet durumu	47
5.5.3. Danışmandan alınan hizmetlerin derecelendirilmesi	48

6. SONUÇ VE ÖNERİLER	54
KAYNAKÇA	57

KISALTMALAR LİSTESİ

Kısaltmalar	Açıklama
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FİSKOBİRLİK	Giresun Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
IFAD	Uluslararası Kalkınma Fonu
IFAP	Dünya Çiftçiler Birliği
İTU	İyi Tarım Uygulamaları
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi
TZOB	Türkiye Ziraat Odaları Birliği
ZMO	Ziraat Mühendisleri Odası

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1.	Japonya’da Ziraat Odaları	23
Şekil 3.2.	Avrupa Birliği Ülkelerinde Yayım Sistemleri	25
Şekil4.1	Terme İlçesinin Konumu.....	26

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 4.1.	Terme İlçesinde toprak dağılımı	27
Tablo 4.2.	Terme İlçesinin tarımsal ekiliş alanları dağılımı	27
Tablo 5.1.	Çiftçilerin yaş gruplarına göre dağılımı	31
Tablo 5.2.	Çiftçilerin eğitim düzeylerine ilişkin veriler.....	32
Tablo 5.3.	Çiftçilerin gelir grubuna ilişkin veriler.....	32
Tablo 5.4.	İşletmelerin büyüklüğü ve tarımsal deneyime ilişkin veriler.....	35
Tablo 5.5.	Çiftçilerin traktör varlığına ilişkin veriler.....	35
Tablo 5.6.	Çiftçilerin sosyal güvencelerine ilişkin veriler.....	37
Tablo 5.7.	Çiftçilerin girdiler için kredi kullanımına ilişkin veriler.....	37
Tablo 5.8.	Çiftçilerin üye oldukları çiftçi örgütlerine ilişkin veriler.....	38
Tablo 5.9.	İşletmelerin faaliyet alanlarına ilişkin veriler.....	39
Tablo 5.10.	Çiftçilerin iletişim davranışlarına ilişkin veriler.....	40
Tablo 5.11.	Çiftçilerin yakın ve uzak çevre ile ilişkilerine ilişkin veriler	42
Tablo 5.12.	Çiftçilerin odayı ziyaret sıklığı ve odanın toplantı yapma sıklığına ilişkin veriler	44
Tablo 5.13.	Çiftçilerin ziraat odası yönetsel memnuniyet durumuna ilişkin veriler.....	44
Tablo 5.14.	Çiftçilerin ziraat odası ile ilgili veriler.....	45
Tablo 5.15.	Çiftçilerin ziraat odası ile ilgili beklentilerine ilişkin veriler.....	46
Tablo 5.16.	Çiftçilerin danışmanların hizmet verme sıklığına ilişkin değerlendirmeleri	48
Tablo 5.17.	Alınan hizmetlerin memnuniyeti ve değerlendirilmesine ilişkin veriler.....	49
Tablo 5.18.	Çiftçilerin danışmandan aldıkları hizmetleri derecelendirme durumları	51

1. GİRİŞ

Tarım, toplumun büyük çoğunluğuna istihdam sağlaması ve birçok sanayi kolunu ham madde üretimi aracılığı ile desteklemesi, insanların gıda ihtiyacını karşılaması ve büyük çaplı ticaret vb. nedenlerle (Onurlubaş ve Kızılaslan, 2007; Gözener ve Yüksel, 2019) çok önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de 2019 yılı verilerine göre nüfus artış hızının yıllık %1,47 (Anonim, 2019) olduğu göz önünde bulundurulduğunda, artan nüfusun beslenmesi açısından tarımsal ürünlere olan talep nicelik ve nitelik olarak artmış bulunmaktadır. Artan talebin yeterli ve dengeli bir şekilde karşılanması ihtiyacı, tarım sektörünün önemini daha da artırmaktadır (Cinemre ve Kılıç, 2015; Kurt, 2020).

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi, tarım sektörünün gelişimiyle doğru orantılıdır. Tarımın nüfus, ihracat, istihdam ve milli gelir gibi alanlardaki payı ne kadar artarsa ülkelerin kalkınma ve gelişmişlik oranı da o kadar artar. Bu nedenle tarımsal üretimin ve tarım sektörünün desteklenmediği bir ülke, diğer bütün alanlarda gelişmiş olsa dahi gelişimi ve kalkınması eksik kalacaktır (Doğan vd; 2015; Gözener ve Yüksel, 2019).

Teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin, tam bağımsız bir ülke olabilmek açısından üç konu gittikçe önemini arttırmaktadır. Bunlar enerji, su ve gıdadır. Su tarımın temel girdisi, gıda ve son zamanlarda enerji tarımın en önemli çıktısıdır. Küresel iklim değişikliklerinin etkilerinin daha fazla hissedilmeye başlandığı günümüzde, gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm ülkeler, tarımsal üretimin vazgeçilmez olduğunun farkındadırlar. Bu nedenle tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de tarımın stratejik önemi artarak devam etmektedir. Nüfusun beslenme ihtiyacını karşılaması, milli gelire ve istihdama katkısı, diğer sektörlerle hammadde sağlaması tarımın ülke ekonomisi açısından önemini göstermektedir (Türker ve Ekmen, 2012).

Toplumların tarihsel gelişimlerine bakıldığında ülkelerin gelişmesinde örgütsel duyarlılıkların oldukça etkili olduğu görülmektedir. Bireylerin ortak hareket etme yönelimleri ülkelerin geleceğini etkileyen dönüm noktaları olmuştur. Örgütlenme uygarlıkla birlikte anımsanır hale gelmiştir. Gelişmiş milletlerde insanların sivil

toplum örgütlerinde aktif rol oynadıkları görülmektedir. Günümüzde siyasi, sosyal, mesleki ve ekonomik alanlarda örgütlenme faaliyetleri görülmektedir.

Örgütlenme ilk olarak belirli bir amacı gerçekleştirmek için çalışma çabası içinde olan insanları bir araya getirir. Böylelikle sosyal ve ekonomik çıkarlarını korumak, konularında söz sahibi olmak, politika geliştirmek ve mensuplarına özgüven kazandırmak mümkün olmaktadır. Örgütlenmenin gerektiği üretim sektörlerinden biri olan tarım sektörü temel ihtiyaç maddelerini üreten ve aynı zamanda sanayi sektörüne hammadde sağlayan bir sektördür. Bu nedenle ülkeler için stratejik ve vazgeçilmez bir öneme sahiptir (Sağlam, 2013).

Ülkemizde tarım sektörü, işgücüne, verimliliğe, toplumların beslenmesine, ekonomiye ve ihracata sağladığı katkı yönünden büyük önem arz etmektedir (Cinemre ve Kılıç, 2010). Türkiye’de tarımsal üretim faaliyetleri büyük ölçüde kırsal alanlarda yürütülmekte olup kırsal yerleşim bölgelerinin ekonomik ve sosyal yaşamımızdaki yeri ve önemini hala korumakta olduğu söylenebilir. Bunun için kırsal bölgelerde yaşayan halkın ekonomik ve sosyal yönden kalkındırılması, sosyal adaletin sağlanması, iş imkânlarının artırılması, her türlü konuda eğitim ve bilgi açısından donatılması ile birlikte tarımda verimliliğin artırılması şarttır. Tarımsal üreticilerin kuracakları örgütler sosyal ve ekonomik hedefleri olan bir hareket olarak kabul edilebilir. Bu örgütler istihdam olanakları yaratmak, yatırımlar yapmak, demokrasi kültürünü yaşatmak, kaynakları etkin hale geçirmek, yoksullukla mücadele etmek, ekonomik ve sosyal gelişmelere katkı sağlamak için önem verilmesi gereken kuruluşlar olarak görülmelidir.

Tarımsal alanda üretici örgütleri olarak çeşitli kanunlara göre kurulmuş temelde ortak veya üyelerinin çıkarlarını korumayı amaçlayan farklı oluşumlar karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; en yaygın ve en küçük yerleşim birimine kadar kurulabilen tarımsal amaçlı Kooperatifler, bir meslek kuruluşu olarak ziraat odaları, hayvancılıkta ırk ıslahı amacıyla kurulmuş olan ıslah amaçlı birlikler, ürünlerin pazarlanmasında araştırma yapmak, üyelerine rehberlik etmek amacıyla kurulmuş üretici birlikleri, üreticileri finansman yönünden desteklemek ve kolaylık sağlamak amacıyla kurulmuş Tarım Kredi Kooperatifleri gibi kuruluşlardır (Sağlam, 2013). Bu araştırmada kırsal alanlarda yer alan sivil toplum örgütleri içinde çiftçilerin mesleki örgütü olan ziraat odaları incelenmiştir.

Ziraat odaları çiftçilerin en geniş katılımı ile temsil edildiği bir örgüttür. “Ziraat odaları, tarım sektörünün her alanda genel çıkarlarına uygun olarak gelişmesine ve devletin tarım ile ilgili plan ve programlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olmak, mesleki hizmetleri görmek, çiftçilerin ortak ihtiyaçlarını karşılamak, tarımda iş, meslek ahlakı ve disiplinini korumak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak” gibi amaçlarla önemli bir yere sahiptir.

Araştırma Gerekçesi:

Ülkemizde tarım kesimi ve kırsal alana yönelik hizmet veren çeşitli organizasyonların üyelerine veriş oldukları hizmetler ve üyelerin bu hizmetlerden memnuniyet durumunu belirlemeye yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır (İmamoğlu ve Çobanoğlu, 2018; Taşan, 2019). Ayrıca çiftçilerin en önemli sivil toplum örgütü olan ziraat odalarını konu alan çalışmalar da vardır (Terin ve Ateş 2010). Ancak bu çalışmalar arasında gerek çiftçilere verilen hizmetlerin belirlenmesi gerekse çiftçilerin bu hizmetlerden memnuniyet düzeyini inceleyen çalışmalar son derece azdır. Özellikle araştırma alanı olarak belirlenen Terme İlçesinde ziraat odasına üye olan üreticilerin odanın verdiği hizmetlerden memnuniyet durumunun tespit edilmesine yönelik olarak bugüne kadar bir araştırma yapılmamıştır. Dolayısıyla bu araştırma, her ne kadar, Terme İlçesi ile sınırlı bir proje olsa da ziraat odalarının çiftçilere verdiği hizmetlerin ve çiftçilerin bu hizmetlerden memnuniyet durumunun ortaya konmasına hizmet edeceği için özgün bir değer taşımaktadır.

Mevcut araştırma ile ilçede ziraat odasının mevcut durumu, odaya üye olan çiftçileri özellikleri ve odanın üyelerine verdiği hizmetlerin çeşitli yönleriyle araştırılması ve aksak yönlerinin tespit edilmesi planlanmaktadır. Araştırma bulgularının bölgede ziraat odası ve diğer çiftçi örgütlerinin gelişimi ve çiftçilere daha kaliteli hizmet verebilmesi için çeşitli paydaşlar tarafından alınabilecek önlemler ve geliştirilebilecek stratejilere öncülük yapacağı düşünülmektedir.

Araştırma Hipotezleri:

Bilimsel araştırmaların tutarlı olabilmesi için araştırma konusuna ilişkin hipotezlerin kurulması gerekir. “Hipotez, gözlenen olaylar ve bu olaylar arasındaki ilişkilere yönelik açıklama taslağı yahut belirli olaylara ilişkin geçici bir açıklama işlevi gören ön kabule verilen isimdir (Horozcu ve Arıkan, 2015). Genel olarak araştırmacılar çalışacakları konuyu belirlerken ve konunun araştırmaya değer olup

olmadığına karar verirken elde edecekleri olası sonuçlarla ilgili bazı önyargılara sahip olabilir. Bu ön yargıları göz önünde bulundurarak yapılan tahminler araştırmanın hipotezlerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Samsun İli Terme İlçesinde ziraat odasının çiftçilere vermiş olduğu hizmetler ve çiftçilerin bu hizmetlerden memnuniyet düzeyini konu alan araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

H₁:Çiftçiler meslek örgütleri olan ziraat odası ile ilişki ve iletişim halindedir.

H₂: Çiftçiler ziraat odasının kendilerine vermekte olduğu teknik hizmetlerden memnundur.

H₃: Çiftçilerin ziraat odasından beklentileri bulunmaktadır.

H₄: Çiftçilerin ziraat odasının kendilerine vermiş olduğu tarımsal danışmanlık hizmetlerinden memnundur.

Araştırmanın Amaçları:

Çalışmanın genel amacı, Samsun İli Terme İlçesinde faaliyet gösteren Ziraat Odası Başkanlığının çiftçilere vermekte olduğu hizmetleri belirlemek ve bu hizmetlerden çiftçilerin haberdar olma, yararlanma ve memnuniyet durumunun ortaya konulmasıdır. Daha özel olarak araştırmanın amaçları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Çiftçilerin sosyoekonomik özelliklerini belirlemek.
2. Çiftçilerin iletişim davranışlarını belirlemek.
3. Çiftçilerin yakın ve uzak çevre ile olan ilişkilerini belirlemek.
4. Çiftçilerin ziraat odasından almakta oldukları hizmetleri belirlemek.
5. Çiftçilerin ziraat odasından almış oldukları teknik hizmetlerden memnuniyet düzeylerini belirlemek.
6. Çiftçilerin ziraat odasından almış oldukları tarımsal danışmanlık hizmetlerinden memnuniyet düzeylerini belirlemek.

Araştırma, 6 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın amacı ve öneminin yer aldığı giriş kısmına yer verilmiştir. İkinci bölümde ziraat odalarının tarihçesi, amaçları, görevleri, dünyada ve Türkiye’de ziraat odalarının faaliyetleri açıklanmıştır. Üçüncü bölümde üretici birlikleri ve yayım faaliyetleri ile ilgili yapılmış çalışmalar incelendikten sonra, dördüncü bölümde çalışmanın materyal ve

yöntemine yer verilmiştir. Beşinci bölümde çalışma hakkındaki araştırma bulguları ortaya konulmuş ve tartışılmıştır. Altıncı bölümde, sonuç ve öneriler ile sonlandırılmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelenerek yayın yılına göre aşağıdaki gibi özetlenmiştir.

Rad (1999), Türkiye’de ziraat odalarının yeniden yapılanmasına üzerine yapılan doktora tezinde ziraat odalarının etkinliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, ülkemizdeki ziraat odalarının mevzuat ve uygulamaları üzerinde çalışılmış bununla birlikte mukayese edebilmek ve bir kısım öneriler getirebilmek amacı ile ziraat odalarının gelişmiş olduğu Avrupa Birliği ülkelerinden Fransa, Avusturya, Almanya, Hollanda ve Japonya’daki mevzuat ve uygulamalarından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda ülkemizdeki ziraat odalarını, kendi kendini destekleyen ve kendine yetebilen bir yapıya eristirecek kanun değişikliğinin tez zamanda gerçekleştirilmesinin gerekliliği belirtilmiştir.

Özçatalbaş (2000), Şanlıurfa İlinde çiftçilerin tarımsal bilgi ve yayım konusundaki tutum ve davranışlarını analiz etmek amacıyla yaptığı çalışmasında Şanlıurfa ilinde faaliyet gösteren yayımcıların, görev alanındaki çiftçilerin tarımsal yayım ve bilgi konusundaki davranış ve tutumlarına dair değerlendirmelerinin analizini yapmıştır. Araştırma neticesinde çiftçilerin yalnız%21,7’sinin yayımcılara yüksek düzeyde eğilim gösterdikleri ve güven duydukları saptanmıştır. Buna göre çiftçilerin yayımcılara daha fazla güven duymalarını sağlayacak önlemlerin tartışılması ve başarılı olabilmek için yayımcıların eğitimi üzerinde önemle durulması önerilmiştir.

Özçatalbaş (2000), ziraat odalarının tarımsal yayımdaki rolünü göstermeyi amaçlayan çalışmada, Hannover bölgesindeki tarımsal yayım faaliyetlerinde bulunan Hannover Ziraat Odası’nın yayım faaliyetleri incelenmektedir. Almanya’da tarımsal yayım hizmeti bakanlık, ziraat odası ve özel yayım birimleri tarafından verilmekte olduğu; ancak ülkede uygulanan mevcut yayım sistemlerinin henüz alternatifi durumunda olmadığı sonucu çıkarılmıştır. Bölgede Hannover Ziraat Odasının yayımın organizasyonunda büyük bir rol ve işleve sahip olduğu görülmektedir.

Köroğlu (2003), uzmanlık tezinde tarımsal örgütlenme modellerinin tarihi gelişimini, amaçlarını, gerçekleştirdikleri kural ve faaliyetlerini, Türkiye'deki mevcut tarımsal örgütlenme biçimini, ülkemizin Avrupa Birliği'ne uyum sürecini gerçekleştirmek için örgütlenme konusunda yapılması gerekenleri ortaya koymuştur.

Gökçe (2004), bin köye bin tarımcı projesi üzerine yaptığı araştırmada İzmir İlinde, hedef kitleye göre seçilen köylerdeki görev alan tarım danışmanları, köylerin muhtarları ve basit tesadüfî örnekleme yöntemine göre seçilen 81 çiftçi ile görüşülmüştür. Çalışmada uygulanan anketlerden elde edilen sonuçlara göre projenin uygulanmasında birtakım sorunlar yaşandığı ancak sağladığı faydaların da fazla olduğunu ortaya koymuştur. Tarım danışmanlarının çalışma şartlarının iyileştirilmesi projenin sürdürülebilirliği açısından önemli bulunmuştur.

Ceylan vd. (2005), GAP bölgesinde tarımsal üretim sürecinde üreticilerin bilgi ihtiyaçlarının karşılanmasında tarım danışmanlarının rolünü incelemeyi amaçlayan çalışmalarında KÖY-MER projesinde görev alan 89 tarım danışmanı ile anket yapmışlardır. Araştırma verilerinden elde edilen sonuçlara göre üreticilerin tarım danışmanlarına olumlu baktıkları ve danışmanlardan oldukça yüksek düzeyde bilgi talep ettikleri görülmüştür.

Saltan (2006), Adana İli Aladağ İlçesi Kökez Köyünün sosyo-ekonomik yapısı ve kalkınma açısından tarımsal yayım çalışmalarının değerlendirilmesini amaçladığı çalışmada Kökez köyünün sosyo-ekonomik durumunu ele alarak “Bin Köye Bin Tarımcı” projesi kapsamında çalışan mühendislerin yürüttüğü tarımsal yayım faaliyetlerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda gerek tarım danışmanı gerekse diğer kuruluşlar/kişiler tarafından yapılan tarımsal yayım faaliyetlerinin Kökez köyü için faydalı olduğu saptanmıştır.

Yılmaz ve Sayın (2006), bin köye bin tarımcı projesinin Antalya İli koşullarında etkinliğinin değerlendirilmesi amacıyla yaptıkları çalışmalarında tarım gönüllülerinin çiftçilere ve tarımsal üretime ne kadar katkı sağladıkları araştırılmıştır. Araştırma sonucunda atanmış tarım danışmanlarının atandıkları köy ve beldelerin seçiminde projede yer alan kriterlerin gerekli ölçüde dikkate alınmadığını belirtmişlerdir.

Foti vd. (2007), Zimbabwe'de ücretli yayım için çiftçi talebinin belirleyicilerini ele alan çalışmalarında Zimbabwe'deki özel yayım hizmetlerinin alınmasını

etkileyebilecek faktörleri bulmayı ve özel tarımsal yayım hizmetlerinin küçük ölçekli üreticiler üzerindeki olası etkilerini araştırmışlardır. Bu araştırmanın sonucunda işletmelerde gelir, mekân, ölçek ve risk durumlarına göre yayım hizmetlerine olan talebin değişiklik gösterdiğini ortaya koymuşlardır.

Yercan (2007), Türkiye ve Avrupa Birliği'nde tarımın örgütlenme deseni ve tarımsal kooperatifleri konu alan çalışmasında, AB ve Türkiye'de örgütlenme şekilleri anlatılmıştır. AB'de üreticilerin iyi bir şekilde örgütlendiği, üst örgütlenmelerini tamamladıkları konusuna vurgu yapılmıştır. Türkiye'de ise örgütlenmede üst örgütlenmenin yetersiz olduğu, örgütlenmede bir kavram karmaşası yaşandığı belirtilmiştir. Örgütlenmenin daha etkin olabilmesi için öncelikle sorunların çözülmesi gerektiği, örgütlerin Türk Tarım Platformu çatısı altında toplanmasının yararlı olacağına dikkat çekilmiştir.

Ateş ve Sayın (2008), Antalya İlinde örtü altı yetiştiriciliğinde özel tarımsal danışmanlık hizmetleri üzerine yaptıkları çalışmalarında, Antalya ilinde örtü altı üretim faaliyetlerine yönelik özel tarım danışmanlığı hizmeti veren ve tarım danışmanlığını asıl meslek edinerek geçimini danışmanlık hizmeti vererek sağlayan bütün bireysel danışmanlar, danışmanlık şirketleri, ihracatçı firma danışmanları ve mal tedarikçi firmalar üzerine bir araştırma yapmışlardır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, bölgede bulunan tarım danışmanlarının sayısı ve verilen danışmanlık hizmetlerinde önemli ölçüde yetersizlikler olduğu ortaya konularak tarım danışmanlığı uygulamasının ilerideki başarısını artırabilmek adına danışmanların sayısı, bölgelere dağılımı, seçimi, özellikleri ve üreticiyle ilişkileri üzerinde durularak tarım danışmanlığı konusunun yayım haricinde başka yasal düzenlemelere konu edilmesi gerektiği ve hem yasal yapı hem de uygulamada Avrupa Birliği'ne uyum konusunun önemsenmesinin gerekliliğini belirtmişlerdir.

Asadi ve ark. (2008), İran'da üreticilerin buğday danışmanı mühendislerle gönüllü ödeme yapmalarıyla ilgili yaptıkları projede İran'da 2007 yılı boyunca Esfahan ilindeki çiftçilerin Buğday Danışmanlığı Mühendislik Projesi kapsamında (WCESP) danışmanlara ödeme yapma konusundaki isteklilik (WTP) seviyesi belirlenmeye çalışılmıştır.

Farinde ve Atteh (2009), Nijerya'da tarla tarımı yapan üreticilerin yayım hizmetleri için ödeme istekliliğinin değerlendirilmesini ele aldıkları çalışmalarında

Niger eyaletindeki üç Yerel Hükümet Bölgesi'ni örnek olay incelemesi için kullanarak, tarla tarımı yapan üreticilerin özel yayım hizmetlerini ödeme istekliliğini incelenmişlerdir. Tarla tarımı yapan üreticilerin özel yayım hizmetleri için ödeme yapmak istediği miktarı belirlemek için Koşullu Değerlendirme Yöntemi (The Contingent Valuation Method) kullanılmıştır. Sosyo-ekonomik değişkenler, ödeme gerekçeleri ve ödemeye gönüllü oldukları miktar konusundaki birincil veriler 120 üreticiden anket yoluyla toplanmış ve betimleyici istatistikler kullanılarak özetlenmiştir. Araştırma sonuçları, ortalama yaşın 46,4 ve ortalama tarla büyüklüğünün 3,7 hektar olduğunu ortaya koymuştur. Üreticilerin %60'ı, çiftlik gelirlerinin yükselmesi, yayım hizmetlerinin uygulanabilir olması ve ihtiyaçlarına cevap vermesi koşuluyla yayım hizmetlerinin karşılığını ödemeye isteklidirler. Üreticilerin özel yayım hizmetleri için ödemeye istekli oldukları miktar, senede üretici başına 15133,84 Nijerya Naira'sıdır. Bu çalışma, üreticilerin özel girişimciler olarak yayım hizmetlerine ortak olmasının, üreticilerin ekonomik güçlerine ve sunulan hizmetlerin üreticilerin durumuna uygun olup olmamasına bağlı olduğunu ortaya koymuştur.

Özçatalbaş ve ark. (2010a), Türkiye ve GAP Bölgesinde tarım danışmanlığı sisteminin sorunları ve geleceğini konu edinen çalışmalarında 2006'da yürürlüğe girmiş olan yönetmelik ile özel sektörün tarımsal yayımda artan rolü üzerinde durmuşlardır. Araştırma sonucu danışmanların sisteme sahip çıkmakta olduklarını ve sisteme sahip çıkma yönünde kararlı bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Ayrıca tarım danışmanlarının sisteme yönelik olumlu beklentiler içinde oldukları görülmüştür. Bunun karşılanmasına yönelik önlemlerin alınması durumunda sistemin yerleşmesine ve etkin çalışmasına katkıda bulunulması mümkün görünmekte olduğunu ortaya koymuşlardır.

Özçatalbaş ve ark. (2010b), Türkiye'de tarım danışmanlığı sisteminin geliştirilmesine yönelik önlemlerin ele alındığı çalışmalarında, ülkelere göre tarımsal yayım çalışmalarının farklı statüdeki yasal kurumlar tarafından yürütülmekle birlikte büyük oranda Tarım Bakanlığı tarafından yürütüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca yayım faaliyetinin üretici örgütleri, özel danışmanlık birimleri, devlete bağlı olmayan diğer kuruluşlar ve üniversitelerce yürütüldüğüne dikkat çekilmiştir. AB ülkelerinde ise daha çok ziraat odaları, üretici birlikleri, özel tarım danışmanlık birimlerinin aktif olduğu ifade edilerek, Türkiye'deki tarımsal yayım faaliyetlerinin 1940'lardan beri

nasıl yürütüldüğü, bu konuda hangi düzenlemelerin yapıldığı ve son olarak 2006 yılından itibaren uygulanmakta olan tarımsal yayım ve danışmanlık sisteminin işleyişiyle ilgili bilgiler ve önerilere yer verilmiştir.

Kızılaslan (2010), Tokat İli Yeşilyurt İlçesinde çiftçilerin tarımsal yayım konusundaki tutum ve davranışlarını inceledikleri çalışmada çiftçilerin yayım hakkında tutum ve davranışlarını ele almış, çiftçi görüşlerini ve yayımcı gözlemlerini incelemiştir. Tokat İli Yeşilyurt İlçesinde yapılan bu çalışma ankete dayalı olup yayım elemanları ve çiftçiler ile ayrı ayrı görüşülmüştür. Yayımcıların (8kişi) tümü örneğe alınmış, basit tesadüfî örnekleme yöntemine göre çiftçiler 60 kişi olarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar neticesinde, çiftçilerin yayım elemanları ile iletişimlerinin geliştirilmesi, güven ortamının oluşturulması ve uyumlu çalışmalarının sağlanmasına dikkat çekilmiştir.

Oğuz (2010) tarafından yapılan tarımsal yayımda danışmanlık kavramının Türkiye’de uygulanma biçiminin incelendiği çalışmada, tarımsal danışmanlık sistemi ve uygulama biçimi incelenmiştir. Sistemin tarım sektörü için birtakım avantajlarının yanında aksayan pek çok yanının da olduğu vurgulanmıştır.

Faure vd. (2012) tarafından yapılan çalışma, CAB, ECONLIT ve Web of Science atıf endeksleri aracılığıyla erişilebilen kapsamlı bir literatür taramasını içermektedir. Araştırma sonuçlarına göre, bilim dünyası büyük ölçüde beş temel temaya odaklanmıştır. Bunlar: tarımsal danışmanlık hizmetlerinin kurumsal çevresi; bir danışma sisteminin işletilmesi için gerekli olan yapılar; danışmanlık hizmetleri veren kişilerin alan becerileri; danışmanlık faaliyetlerinin yaklaşımları, yöntemleri, araçları ve içeriği; danışmanlık sistemlerinin değerlendirilmesi ve etkileridir. Araştırmacılar tarımsal danışmanlık hizmetlerinin kırsal kalkınmada tarımda yenilikçi işlevlerde bir anahtar unsuru olarak algılandığını bildirmişlerdir. Ayrıca, ulusal ve küresel bağlamlarda meydana gelen değişiklikler, danışmanlık hizmetlerinin yönlendirilmesinde, örgütlenmelerinde ve bunların müdahale yöntemlerinde çarpıcı değişikliklere neden olduğunu da ileri sürmüşlerdir.

Sağlam (2013), Uşak İlinde tarımsal üretici örgütlenmesi ve yapısal sorunları ele aldığı doktora tezinde Uşak ilinde faaliyet gösteren tarımsal üretici örgütlerinin mevcut durumları analiz edilerek, sorunları tespit edilmeye ve çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Bu öneriler dikkate alındığında sorunların aşılp

gelişmelerinin tamamlanmasıyla kırsal kalkınmada beklenen başarının yakalanmasında önemli bir rol üstlenebilecekleri vurgulanmıştır.

Tunalıoğlu ve Çınar (2013), Aydın İlinde kamu alanında görev yapan tarımsal yayım personelinin kişisel performanslarının incelenmesini içeren çalışmalarında Tarım Bakanlığına bağlı Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi dâhilinde tarımsal yayım sistemini uygulayan kamu personelinin bireysel performansını değerlendirmeye çalışmışlardır. Bu amaç doğrultusunda Aydın ilinin 7 ilçesinde 44 tarımsal yayım personeliyle görüşülmüştür. Görüşmelerden elde edilen bulgular neticesinde yayım personelinin kişisel performans puanının istatistiksel analizi yapılmış ve bağlı değerlendirme yaklaşımıyla performans puanları performans notlarına dönüştürülmüştür. Elde edilen veriler hizmetlerin sunumunda tarımsal yayım personelinin “%4,45’inin çok kötü, %25’inin normalin altında, %41,10’unun normal düzeyde” performans gösterdiğini ortaya koymaktadır. Elde edilen sonuçlar kamu yayım hizmetlerinin daha etkili biçimde gerçekleştirilmesi için personellerin motivasyonlarının artırılması gerekliliğini vurgulamış, bunun için de öncelikli olarak ödül yöntemini önermişlerdir.

Kızılaslan ve Ünal (2013), Tokat/Erbaa ilçesinde çiftçilerin tarımsal yayım farkındalıklarının belirlenmesinde, çiftçilerin yaşı ile yeni tarımsal bilgi tekniklerinden haberdar olma ve tarımsal bilgi tekniklerini uygulama durumları anlamlı bir ilişkinin olduğunu saptamışlardır. Çiftçilere tarımsal yayımın önemi ve farkındalığının kazandırılması için yayım amacı ve felsefesinin anlatılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte serbest tarım danışmanlarının sistemin içine aktif olarak girmeleri sağlanarak çiftçilerin serbest tarım danışmanları hakkında bilinçlendirilmeleri gerektiğine dikkat çekmişlerdir.

Kızılaslan ve Erdemir (2013), tarım danışmanlarının tarımsal yayım ve Danışmanlık Sistemindeki Roller ve Sisteme Bakış Açıları (Tokat İli Merkez İlçesi Araştırması)” isimli çalışmalarında; Tokat İli Merkez İlçesinde çalışan tarım danışmanlarının danışmanlık sistemi ve yayım hakkındaki görüşlerini ortaya koymayı ve çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlamışlardır. Araştırma neticesinde danışmanlara göre, danışmanlık hizmetinin daha fazla yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi için, tarımsal danışmanlık derslerinin ön plana çıkarılması, üniversitelerde daha çok uygulamalı derslere önem verilmesi, sertifika alımından önce mesleki eğitimlerin yapılması ve çeşitli tarımsal destekleme projelerinin

uygulamalarında danışmanlara da görev verilmesi görüşleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca tarım danışmanları, danışmanlık firmaları, çiftçi örgütleri ve tarım yayımcılarının birbirleri ile bağlantılı olarak çalışmasının sistemin daha etkin çalışmasını sağlayacağı sonucuna varmışlardır.

Novkovic vd. (2013), tarımsal yayım hizmetlerinde e-tarım konulu çalışmalarında Sırbistan'da tarımsal yayım hizmetlerinin durumunu ve devletin Tarım Geliştirme Stratejisini araştırmışlardır. Araştırmacılar elektronik (e-Tarım) tarım konseptini WSIS (World Summit on the Information Society) düşüncesi doğrultusunda bilgi ve iletişim teknolojileri uygulamalarında bilgi ve deneyimlerin aktarılma ihtiyacı olarak tanımlamıştır. Ayrıca E-Tarımın, bilgi ve telekomünikasyonu kullanarak tarımsal ve kırsal kalkınmayı geliştirmeyi amaçlayan bir konsept olduğu bildirilmiştir. Araştırmacılar Sırbistan'ın tarımsal kalkınmasının önceliklerinden birisinin danışmanlık faaliyetlerini arttırılması ve yayım servis hizmetlerinin tam kapasiteye çıkarılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Boyacı ve Yıldız (2014) tarafından yapılan tarımsal yayım sisteminde çoğulcu yapının bir görünümünü ele alan çalışma, Türkiye'deki çiftçi örgütleri, kamu ve özel sektör gibi kurumlarda görevli 250 yayım çalışanı ile görüşülerek yürütülmüştür. Bu çalışmada yayım elemanlarının kişisel özellikleri, hedef kitleler, aktörlerle işbirliği düzeyleri incelenmiştir. Belirtilen kurumlara göre hedef gruplar ve algılanan kurumsal değerlerin farklı olduğu ortaya konulmuştur. Yayım ilişkilerinin istenilen seviyede olmadığı, motivasyon düzeylerinin ve algılanan kurumsal değerlerin düşüklüğünü belirtmişlerdir.

Aydoğan vd. (2016), Samsun İli tarımsal üretici örgütleri arasındaki işbirliğinin örgüt başarısına etkisini inceleyen çalışmalarında Samsun İlinde faaliyet veren tarımsal üretici örgütlerinin kendi içlerinde yaptıkları “yatay işbirliğinin, tarımsal örgütün başarısına etkisini” tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada ele alınan veriler, Samsun ilinde faaliyette olan 59 farklı tarımsal üretici örgütünün yöneticileri ile yapılan anket ve mülakat yolu ile elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre tarımsal üretici örgütlerinin başarı durumu ile işbirliği düzeyi ve diğer örgütler ile olan ilişki dereceleri arasında pozitif yönlü orta derecede bir ilişki bulunmuştur. Buna göre tarımsal üretici örgütlerinin başarısı için yatay işbirliğinin arttırılmasına yönelik çalışmaların yapılması ve bu örgütlerde yöneticilik görevinde

bulunanlara organizasyon ve yönetim konusunda eğitimler verilmesi gibi önerilere yer verilmiştir.

Sarı ve Külekçi (2017), Erzurum İlinde tarım işletmelerinde örgütlenme durumuna etki eden faktörlerin belirlenilmesini amaçlayan çalışmalarında Erzurum ilinde bulunan tarım işletmelerinin tarımsal örgütlenme faaliyetlerini etkileyen faktörlerin ortaya konulmasını amaçlamışlardır. Bu amaç ile Aşkale, Aziziye, Çat, Horasan ve İspir ilçelerindeki toplam 15 köyde oransal örnekleme yöntemine göre bulunan 139 işletmeci ile anket yapılmıştır. Buna göre ele alınan işletmelerde tarımsal desteklerden yararlanma durumu, hayvan varlığı, İle uzaklık, eğitim seviyesi, işletmecinin tecrübesi ve gazete okuma sıklığı arttıkça tarımsal örgütlere üye olma oranının arttığı belirlenmiştir. Şehir merkezine uzak yerlerde birlik ve kooperatif kurulmasının teşvik edilmesi, tarımsal desteklerin artırılması ve tarımsal örgütler vasıtasıyla dağıtılması, tarımla uğraşanlara bilgi beceri artırıcı eğitimler verilmesi, ticari işletmelerin kurulması gibi alınacak tedbirler kapsamında tarımsal örgütlenme oranının artacağını tahmin etmişlerdir.

Gorman (2018), tarımsal danışman olmak yükseköğretimin yaygınlaştırılmasında yansıtıcı uygulama modelinin gerekçesi, planı ve uygulanmasını konu edindiği makalesinde genç tarım danışmanlarının oluşumunda yansıtıcı bir uygulama modelinin gerekçesini ve bu modeli tarımsal yayım yükseköğretimindeki farklı yansıma düzeylerinin önemi hakkında daha geniş bir tartışmayı bilgilendirmek için kullanmanın gerekçesini tartışmaktadır.

Dunne vd. (2018), İrlanda'da kamu ve özel tarım danışmanlık hizmetlerinin ve çiftçilerin kalite algılarına erişiminin incelemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında, çiftçiler tarafından bildirilen İrlanda County Laois'teki tarımsal yayımın kapsamı, miktarı, içeriği ve kalitesini incelemişlerdir. Laois'teki üç çiftlik bölgesindeki 270 çiftçiye kayıtlı çiftlik holdinginin çiftçi kimlik belirleyicisi olduğu kişisel, çiftlik ve tarım uygulamaları üzerine yapılandırılmış bir anket uygulanmıştır. Çiftçilerin neredeyse üçte birinin ek hizmet kullanmadığı, üçte birinden biraz daha azının özel sektör danışmanlarıyla sözleşmelerinin olduğu ve benzer bir oranın kamu sektörü danışmanlarıyla sözleşmelerinin olduğu belirlenmiştir. Kamu ve özel hizmetler arasında, alınan yayım hizmetlerinin sıklığı ve türü açısından anlamlı bir farkın olmadığı gözlemlenmiştir. Bağımsızlık, güvenilirlik, kullanılabilirlik ve paranın değeri olarak tanımlanan çiftçiler tarafından algılanan hizmetlerin kalitesi ile ilgili olarak,

çiftçiler özel yayım hizmetini kamu hizmetinden daha yüksek olarak derecelendirmiştir.

Cengiz (2018), Antalya İlinde tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin etkililiği üzerine yaptığı doktora tez çalışmasında Antalya ilinde 2009 yılından itibaren uygulanan tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetinin bölgedeki etkililiği değerlendirilmeye çalışılarak, sistemin ne derece uygun işlediği, karşılaşılan sorunların neler olduğu, sistemin daha faydalı işleyebilmesi için çözüm önerilerini saptamayı amaçlamıştır. Çalışmada Antalya ili ve ilçelerinde, 2013 yılı itibariyle tarımsal yayım hizmetinden faydalanan üreticilerden 227'si ve hizmeti sunan danışmanların tamamı (21 danışman) ile yüz yüze görüşülerek anket yapılmıştır. Bulgulara göre üreticilerin, % 67,8'i danışmanlık hizmetini Ziraat Odasından, % 32,2 ise serbest tarım danışmanlarından almaktadırlar. Yaşı 51 ve üzeri olanlar daha geleneksel yaklaşarak Ziraat Odasını tercih ederken 26-50 yaş grubundakiler (% 60) serbest tarım danışmanını tercih eden ve yeni bilgi kaynaklarını deneyimlemek isteyenlerden oluşmaktadır. Çalışmada işletmelerin arazi büyüklüğü ile tarım danışmanı ve bazı tarımsal kuruluşlarla görüşme sıklıkları arasında önemli ilişkiler bulunmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara göre Antalya'da üreticilerin büyük çoğunluğunun farklı kurum ve kuruluşlardan tarımsal danışmanlık hizmeti almasına rağmen tarımsal yayım ve danışmanlık sisteminin gelişim hızının oldukça yavaş olduğu tespit edilmiştir.

Kılıç Topuz ve Bozoğlu (2018), Samsun İlindeki fındık tarımsal üretici birliklerinin mevcut durum analizini inceledikleri çalışmalarında Samsun İlinde bulunan Tarımsal Üretici Birliklerinin mevcut durumunu ve sorunlarının ortaya konulmasını amaçlamışlardır. Araştırma kapsamında fındık üreticilerinin birlik halinde örgütlenmelerinin yaygın olmadığı, birliklerin 2/3'sinin üst örgütlenmesinin olmadığı, birliklerin kâr ve gelirlerinin çok düşük olduğu, birlik yöneticilerinin genelinde eğitim seviyesinin düşük olduğu ve birliğe üye olanların sorumluluklarını yaygın olarak yerine getirmediikleri ortaya konulmuştur.

İmamoğlu ve Çobanoğlu (2018), Balıkesir İlinde tarımsal danışmanlık hizmetinin etkisinin değerlendirilmesini ele aldıkları çalışmalarında, tarımsal danışmanlık hizmetlerinin desteklenmesinin, tarımsal gelir ve üreticilerin sahip oldukları ekonomik varlıklar üzerindeki etkisinin oldukça önemli olduğu

belirlenmiştir. Söz konusu destekleme modelinin, dinamik olarak geliştirilerek sürdürülmesinin faydalı olacağını öngörmüşlerdir.

Taşan (2019), Türkiye’de tarımda üretici örgütlenmesini ele aldığı çalışma sonucunda Türkiye’deki tarımsal örgütlenme yapısının yeniden ele alınarak yetki ve sorumlulukların yeniden belirlenmesi bunun devamında da kuvvetli bir yapılanma ile daha etkin bir hale getirilmesinin gerekliliğini belirtmiştir.

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Ziraat odaları çiftçilerin mesleki örgütleridir. Kamu kurumu niteliğinde olan ziraat odaları, üyelerinden aldıkları güç dâhilinde görev ve sorumluluklarını yerine getirmekte ve üretici refahının artması için çalışmalarını sürdürmektedirler. Çalışmanın kuramsal temeller başlığı altında ilk olarak ziraat odalarının tarihçesi, kuruluş amacı ve faaliyetleri ele alınmıştır. Daha sonra Samsun İli Terme İlçesi Ziraat Odası ile ilgili genel bilgiler verilmiştir.

3.1. Ziraat Odalarının Tarihçesi

Ziraat odaları ilk kez 1881 yılında çıkarılan bir tüzükle kurulmuş ve 1881-1897 döneminde sayıları 99’a çıkmış ancak çoğunlukla bir danışma kurulu niteliğinde olan ziraat odaları, o dönemde yeterli düzeyde hizmet verememiştir. 1912 yılında çıkarılan tüzükle ziraat odalarının ilçe düzeyinde kurulması sağlanmış; fakat ziraat odalarına yeteri kadar mali kaynak temini sağlanamadığından, odalar kendisinden beklenen görevleri yerine getirme hususunda yine çok başarılı olamamışlardır. “Cumhuriyet döneminde 1937 yılında yürürlüğe giren 3203 Sayılı Ziraat Vekâleti Vazife ve Teşkilatı Kanununun 6 ve 7. maddelerine göre, ziraat odalarının yeniden canlandırılması için çalışılmış ve bu amaçla 1940 yılında yeni ziraat odalarının kurulması için seçimler yapılmıştır. Ancak, başarılı bir sonuç elde edilememiş ve ziraat odalarının, çiftçileri bünyesinde toplayan aktif bir kuruluş haline gelmesi için özel bir kanuna ihtiyaç olduğuna karar verilmiştir” (Köroğlu, 2003).

6964 Sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu, 1957 yılında yürürlüğe girmiştir. Fakat kanuna ilişkin tüzük vaktinde çıkarılmadığı için; ziraat odalarının faaliyete geçmesi 1963’ten itibaren başlamıştır. “Aradan geçen süre içerisinde, 6964 Sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun bazı maddeleri, 1971 yılında 1330 Sayılı Kanunla, 1984 yılında ise 1979 Sayılı Kanunla değişikliklere uğramıştır” (Anonim, 2019). Çiftçilik ile uğraşanların yasal kuruluşu

olan ziraat odaları, diğer mesleki kuruluşlar gibi hukuki dayanağını anayasadan alan kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır. Anayasanın 135. maddesinden de anlaşılacağı gibi, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, yalnızca kanunla kurulabilmektedir. “6964 Sayılı Kanunun 1979 Sayılı Kanun ile değişen 2. maddesine göre, her ilin merkez ilçesine balı ilçeler, ziraat odalarının faaliyet alanı sayılmaktadır” (Köroğlu, 2003).

Türkiye’de 29.02.2020 tarihi itibarıyla 765 Ziraat Odası’nda 4.914.811 çiftçi kayıtlıdır (Anonim, 2020).

3.2. Ziraat Odalarının Kuruluşu

Ziraat odaları 6964 Sayılı Kanunun 7 ve 8. maddelerinde belirtilmiş olan “umumi heyetin oluşturulması ve faaliyete geçmesi” ile kurulur. Ziraat odalarının faaliyet alanları ilçe sınırlarıdır. Kanun gereğince, her ilin merkez ilçesi ve bağlı ilçelerinde bir ziraat odası kurulmalıdır. Ancak, Türkiye Ziraat Odaları Birliği’nin gerekçeli kararı ile odası kurulamamış ve on dörtten daha az muhtarlığı olan ilçelerdeki üreticiler, kendilerine en yakın ilçede bulunan odaya kaydolurlar ve odanın hizmetlerinden faydalanırlar.

“Odanın bulunduğu ilçe ve merkez ilçede, her yıl Eylül ayında, köy muhtarlarınca köydeki üreticiler hakkında belgeler ziraat odasına teslim edilir. Dört yılda bir Aralık ayında köy delege seçimleri ve seçilen delegeler ile iki yılda bir Şubat ayında ziraat odası seçimleri yapılır. Mart ayında da ildeki ziraat odaları, aralarında Genel Kurul delege seçimi yapar ve yine iki yılda bir Mayıs ayında Birlik Genel Kurulu seçilir.” Ülkede il bazında 80 tane İl Koordinasyon Kurulu bulunmaktadır. Bu kurullar, ildeki ziraat odaları arasındaki koordinasyon çalışmalarını yürütmektedir. Diğer taraftan da illerin bulundukları tarımsal bölgeler dikkate alınarak oluşturulan 9 adet Bölge Başkanlığı bulunmaktadır (Köroğlu, 2003).

3.3. Ziraat Odalarının Amaçları

Ziraat odalarının amacı, çiftçilerin her türlü ihtiyaçlarında yanlarında olmak, meslek hizmetlerini görmek, çiftçilik mesleğinin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, üreticilerin birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni baskın kılmak, mesleki disiplini ve ahlâkını korumak ve gözetmek, çiftçilikle uğraşanların hak ve menfaatlerini korumaktır (Anonim, 2011a; Sağlam, 2013).

3.4. Ziraat Odalarının Görev ve Faaliyetleri

Ziraat odalarının, 6964 Sayılı Kanunda detaylı olarak belirtilen görevleri şunlardır (Köroğlu, 2003):

1. Tarım ve çiftçiye ilgilendiren konularda bilgileri toplamak, bu konular hakkında her türlü incelemeleri yapmak, yayınlamak ve ilgililere istenilen kayıt ve bilgileri sunmak,
2. Bakanlıklara ve bağlı kuruluşlara, belediyelere, bankalara, idari makamlara ve diğer mesleki odalara çalışma konularına uygun teklifler sunmak ve gerekli gördüğü yerlere temsilci göndermek,
3. Tarımın gelişmesi adına mevzuatta gerekli değişiklikleri yapabilmek ve yeni mevzuat çıkarmak için Türkiye Ziraat Odaları Birliği'ne teklifte bulunmak,
4. Köylerin sosyal ve ekonomik açıdan kalkındırılmasına yönelik plan programların hazırlanmasında ilgili kuruluşlar ile işbirliği yapmak ve onlara yardım etmek,
5. Çiftçi kütüklerini tutmak, çiftçilere kredi ve tohumluk imkânı veren kuruluşlara, kredilere ve verilecek tohumluklara gerekli bilgileri vermek ve bunların yerinde kullanılıp kullanılmadığını gözlemleyerek ilgililere bilgi vermek,

6. Faaliyet alanlarındaki boş yerlerin ağaçlandırılması, ormanların korunması, uygun yerlerde söğütlik, kavaklık gibi ağaçlıkların kurulmasında halkı teşvik etmek ve orman sevgisini aşlamak,
7. Yarışmalar düzenlemek, sergiler açmak ve ürünlerin standartlaşmasına çalışmak,
8. Çiftçilere pratik bilgiler vermek amacıyla bilgilendirici kurslar ve konferanslar vermek, tarımsal eğitimi isteklendirmek amacıyla tarımsal eğitim ve öğretim sistemi hakkındaki görüş ve önerilerini ilgililere aktarmak,
9. Dünya tarımında olan bilimsel gelişmelere uygun şekilde, modern tarım işletmesi kurmak isteyenlere yol göstermek, bunların plan ve hesaplarını yaptırmak, kredi imkânlarını hazırlamak,
10. İlgililerin ve resmi makamların talep etmesi üzerine, meslek anlaşmazlıklarında hakemlik görevini üstlenmek ve mahkemelere bilirkişi göndermek,
11. Tarımsal konularda diğer mesleki odalar ve kuruluşlar ile işbirliği yapmak.

Ziraat odaları maddi imkânlarının yeterli olması halinde şu görevleri de yerine getirmektedir;

1. Tarım ve Orman Bakanlığı ile işbirliği yaparak tarımla alakalı laboratuvar, müze, kitaplık, tohum satış yeri ve ilaçlama, bitki ve hayvan hastalıkları ile mücadele tesisleri, fidanlık ve ağaçlık, aşım durağı, toprak koruma ve verimliliği muhafaza için tatbikat grupları kurmak, sulama, kurutma, ağaçlandırma,
2. İhtiyaç sahibi ve yetenekli çiftçi çocuklarının, ülke içi ve dışında ziraat okullarında okumalarını sağlamak ve staj için yurt dışına göndermek,
3. Çiftçileri bilinçlendirmek için mesleki yayınlar yapmak,
4. Tarım ile ilgili kooperatifler kurmak ya da ortak olmak,

Ziraat Odaları bu görevlerin yanı sıra şu faaliyetleri de yürütmektedir:

1. Çiftçilerin ihtiyacı olan tohumluk, gübre, tarım alet makineleri, zirai ilaç odalara ait satış yerlerinde karşılanır ve bölgede bu girdilerde fiyat dengesi sağlanmaya çalışılır.

2. Üreticilere verilen desteklerde, çiftçilerin desteklerden faydalanmasını sağlamak için, üyelerle ilgili belgeler düzenler ve üyelerin faaliyetlerini takip eder,
3. Biçerdöver tescil işlemi ve çiftçinin alet ekipman varlığına ait kayıtları tutar, Ziraat odaları, bütün bu görevleri yerine getirmek ve faaliyetleri gerçekleştirmek için ihtiyaç duydukları geliri şu kaynaklardan elde etmektedir:

1. Odaya giriş ücreti,
2. Yayın geliri,
3. Bağış ve yardım,
4. Yıllık aidat,
5. T.C. Ziraat Bankası, Tarım ve Orman Bakanlığı, Ticaret Borsalarının gelirlerinden düşecek pay,
6. Tesislerden elde edilen karlar,
7. TZOB'den yapılacak yardımlar (Köroğlu, 2003).

3.5. Terme Ziraat Odası İle İlgili Genel Bilgiler

Samsun ilinin ilçesi olan Terme'de ziraat odası, üye çiftçilerinin her türlü ihtiyaçlarını karşılamak, haklarını korumak, sorunlarını takip etmek ve çözüme kavuşturmak, meslek faaliyetlerini kolaylaştırmak, çiftçilerin birlikleri ve halk ile olan ilişkilerinde güveni ve dürüstlüğü sağlamak amacıyla 1963 yılında faaliyete geçmiştir.

Odanın yönetim şeklini; 82 mahalleden seçilen delegeler ile 21 kişilik meclis ve 7 kişilik yönetim kurulu üyesi oluşturmaktadır.

Terme Ziraat Odasının 15.000 aktif üyesi bulunmaktadır.

Odanın üyelerine vermekte olduğu hizmetler aşağıda belirtilmiştir:

1. Çiftçileri ilgilendiren her türlü haberleri toplayarak çiftçileri bilgilendirmek,
2. Kırsal kalkınmanın sağlanması adına her türlü eğitim, yayım faaliyetlerinde bulunarak çiftçisine yardımcı olmak,
3. Çiftçilerin tarımsal girdilerini temin etmek için her türlü faaliyette bulunmak,
4. Odaya kayıtlı, ihtiyaç sahibi çiftçilerin çocuklarına yurt içinde eğitimleri ya da stajları için burs vermek,

5. Çiftçilerin üretim ve yetiştiricilik, örgütlenme, modern tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması konularında konferans ve toplantılarla bilgilendirmeyi sağlamak,
6. Çiftçilerin toprak ve su tahlillerini gerçekleştirmek ve sonuca göre yönlendirmek,
7. İyi tarım uygulamaları kapsamında gerekli uygulamaları gerçekleştirmek için hizmet vererek çiftçiye bilinçlendirmek,
8. Çiftçilere bitki hastalıklarıyla mücadele, ilaçlama, gübreleme gibi konularda yardımcı olmak,
9. Danışmanlık hizmeti sağlayarak çiftçilerin istedikleri zamanda kendilerine ulaşabilmesini sağlamak ve çiftçilere ilgili konularda destek vermek,
10. Çiftçilerin tarımsal faaliyetlerinden doğan her türlü ihtiyaçlarının giderilmesini sağlamak ve oda tarafından temin edilecek uzmanlardan çiftçilerin ücretsiz olarak faydalanmasını sağlamak.

3.6. Gelişmiş Ülkelerden Bazılarında Ziraat Odaları

Ulusal düzeyde çiftçilerin mesleki ve ekonomik yönden örgütlenmeleri, eğitim ve geliştirmenin bizzat çiftçilerin örgütlerince gerçekleştirilmesi Avrupa ülkelerinin tarımının özelliklerindendir.

Üretici örgütü olarak ziraat odaları da birçok ülkede kurulmuş, çeşitli fonksiyonları yüklenmiştir. Ancak ziraat odaları ülkeden ülkeye çeşitlilik göstermekte olup, her ülkenin sosyo-ekonomik ve özellikle tarımsal ekonomi ve sosyal ihtiyaçlarına göre ortaya çıkmıştır.

Avrupa ülkelerinde ziraat odaları, tarımsal mesleki çıkarların korunması ve geliştirilmesinde hükümetlere danışmanlık faaliyetleri veren sivil karakterli kamu kuruluşlarıdır. Bu rolün birtakım uygulama alanları hükümetlerce belirlenir ve hükümetler bazı görevlerini (örneğin tarımsal yayım, eğitim vb.) ziraat odalarına devredebilir. Örneğin Hollanda, Danimarka, Fransa ve Almanya'nın kuzeyinde yayım çalışmaları ziraat odaları tarafından yürütülmektedir. Bu ülkelerde çiftçilerden yayım hizmeti karşılığı para alınmakla birlikte, zaten çiftçinin örgütü olan ziraat odaları, bu hizmeti kar sağlamak için yapmamakta, elde edilen gelir, masrafları karşılamak ve sistemin gelişmesini sağlamak için harcanmaktadır. Özellikle Almanya ve Fransa'da yayım hizmetleri için devlet, ziraat odalarının işletme

masraflarına %30-40 katkıda bulunmaktadır (Özkaya, 1996; Anonim, 1996; Rad, 1999).

Ziraat odalarının en etkili olanlarının İskandinav ülkelerinde bulunduğu bilinmektedir. Bu ülkelerde üreticiler kendi partilerini kurmuşlardır. Aynı şekilde İsviçre'deki Köylü ve Burjuva Partisi, siyasi hayatta büyük bir etkiye sahip bulunmaktadır (Önen, 1993; Rad, 1999).

Almanya'da bulunan ziraat odaları, il düzeyinde tarımsal yayım ve eğitim çalışmalarına katılmakta, okul ve araştırma kuruluşlarına sahip olup bununla birlikte bu kuruluşları yönetmektedir. Fransa ve Almanya'daki çiftçiler daima iktidar partisini tercih etme eğiliminde oldukları için, iktidar partileri de kendilerini destekleyen kırsal kesimin isteklerini öncelikli olarak yerine getirmeye çalışmaktadır (Rad, 1999).

Batı ülkelerinde görüldüğü gibi tarım kesiminin siyasi etkisi ve önemi çok fazladır. Bu nedenle çok iyi örgütlenmiş çiftçilerin sosyal ve ekonomik durumlarının diğer kesimlerden pek farklı olmadığı görülmektedir.

3.6.1. Fransa Ziraat Odası

Fransa ziraat odaları, üye çiftçilerinin çıkarlarını koruması bakımından mesleki hareket niteliğinde bir kamu kuruluşudur. "Tarım kesimine gerekli olanı politik veya bölgesel temsil değil, hatta bilimsel bir temsil dahi olmayıp, genel bir temsildir" – Lamartine- görüşü, Fransa ziraat odalarının temel felsefesini oluşturmaktadır. Fransa'da ilk olarak 1924 yılında kurulan, gerçek anlamda ancak 1927'de faaliyet göstermeye başlayan (Aurejac, 1993), kamu kurumu olarak kabul edilen ve mesleki kuruluş olan Ziraat Odaları, tarım kesiminin temsilcileridir, tarımsal çıkarlar konusunda kamu kurumlarının danışmanlarıdır, bütün tarım kesiminin hizmetindedir.

Başlıca hizmetleri:

- a. Kırsal kesimi kalkındırma hizmeti
- b. Analiz ve deneysel laboratuvar hizmeti
- c. Arazi hizmetleri
- d. Mesleki eğitim hizmeti

3.6.2. Almanya Ziraat Odası

Almanya’da ilk olarak 18. yüzyılın ortalarında köylüleri bilinçlendirmeyi amaçlayan ekonomik topluluklar ortaya çıkmıştır.

19. yüzyılın birinci yarısında da belediyeçilik alanında ilk özerk idareler oluşturulmuştur, bu da, tarımsal özerk idarelerin ortaya çıkması için gerekli ortamı yaratmıştır. 1800-1850 yılları arasında özerk idare karakterini taşıyan merkezi birliklerde 19.yüzyılın ikinci yarısında o zamanki Alman İmparatorluğu’nun bütün eyaletlerinde ortaya çıkan ziraat odasının öncüsü olmuşlardır.

Almanya’da yönetim sistemi, federal sistem esasına dayanmaktadır ve bu nedenle her eyaletin kendine ait oda kanunu bulunmaktadır. Ancak Güney ve Doğu Almanya’daki eyaletlerde ziraat odası kurulmamıştır. Birçok Federal Eyalette 1945 yılından sonra kurulan ziraat odaları, Eyalet Kanunu’na göre kurulan kamu kurumu niteliğindeki kurumlardır.

Almanya’da genel olarak Tarım Bakanlığı’nın görevleri sınırlı olup, yarım politikalarının yönünü belirlemekle kalmakta, tarımla ilgili görevlerin tümü odalarca yapılmaktadır (Rad, 1999).

Ziraat Odasının Başlıca Görevleri:

- a. Tarımı ve bu alanda çalışanları teşvik etmek ve onlarla ilgilenmek.
- b. Tarımsal alanda çalışanların pratik ve mesleki beceri kazanmasını sağlamak amacıyla eğitim vermek danışmanlık yapmak.
- c. Tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi, pazarlanmasında danışmanlık hizmeti vermek.
- d. Türk tarım kesiminin barınmasını sağlamak amacıyla, tarım kesiminde çalışanlar için konut yapmak.

3.6.3. Hollanda Ziraat Odası

Hollanda tarım alanında en gelişmiş tarımsal teknolojiye sahip ülkelerden biridir. Ülke topraklarının yarısı tarım için elverişlidir. Tarımsal toprakların %35’ini tarla arazisi, %6’sını bahçe arazileri, %59’unu çayır ve meralar oluşturmaktadır.

Hollanda’da ziraat odaları, çiftçi birlikleri ve tarımda çalışanların oluşturdukları birliklerden meydana gelmektedir.

Çiftçi birlikleri ise, Protestan, Katolik ve laikler olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır (Rad, 1999).

Bütün çiftçiler, temsil ettiği çiftçi birlikleri veya işçi birliklerine üye olmak zorundadır. Çünkü bu birlikler, çiftçileri politik yönden temsil ederek, çiftçi eğitimini sağlamaktadır. Fakat eğitimin verilmesi için gerekli finansmanı devlet sağlamaktadır.

Bu birliklere üye olan tüm çiftçiler ziraat odalarına üye aidatı ödemektedir.

Ziraat odaları da tarımda ar-ge çalışmaları yapmakta ve tarım sorunlarının tartışıldığı platformlar oluşturmakta, kararnamelerin, kanunların çıkmasını sağlamaktadır.

Hollanda ziraat odalarında iki yılda bir seçim yapılmakta, ziraat odası başkanları dönüşümlü olarak seçilmektedir. Yani ilk iki yıl Protestan, sonraki iki yılda Katolik gibi. Ama başkanın değişmesi genel yapıyı değiştirmemektedir(Tüzün, 1994; Rad, 1999).

Tohum sağlanmasından, ürün işlenmesine ve pazarlanmasına kadar her aşamada ziraat odaları etkili olmaktadır. Ayrıca yayım çalışmaları büyük ölçüde ziraat odalarınca yürütülmektedir. Araştırma Enstitülerinin yönetiminde de ziraat odalarından mutlaka bir temsilci bulunmaktadır.

3.6.4. Avusturya Ziraat Odası

Mayıs 1908 yılında Tarımsal Kalkınma Konseyleri ve Tarımsal Toplulukların yöneticileri Viyana Kraliyet Tarım Derneği Başkanı başkanlığında bir araya gelerek Krala tarım be ormancılıkla uğraşan nüfusun taleplerini iletmışlerdir. Bu görüşmenin ardından Avusturya- Macaristan İmparatorluğuna bağlı bütün bölgelerin temsilcileri, Viyana Tarım Derneği'nin merkezinde bir araya gelerek, Kralın önerileri doğrultusunda genel problemlerin çözümü konusunda işbirliği kararı almışlardır. Böylece ilk defa, 1908 yılında Başkanlık Konseyi kavramı ortaya atılmak suretiyle çiftçi örgütlerinin işbirliği konusunda bir adım atılmıştır.

Tarım ve ormancılıkla uğraşan nüfusun örgütlenmesine yönelik ilk adımlar ise 18.yüzyılın ikinci yarısında atılmıştır. Nüfusun bütün katmanlarında tarıma olan ilginin arttığı bu yıllarda, tarımsal üretimin artırılmasına yönelik çabalar ve çalışmalar söz konusuydu.

İlk ziraat odası, eyalet kanununa göre Aşağı Avusturya'da 1922'de kurulmuştur. Ziraat odasının kurulmasında temel amaç, alt üniteler kurma, aidat toplama ve temsilcilerini seçme hakkı olan eyalet düzeyinde tarım ve orman sektörünü temsil eden otonom kurumları oluşturmaktır. Ziraat odaları sadece üyelerinin çıkarlarını temsil etmekle kalmayıp, tarımsal gelişmeyi etkileyen her kanunla da yakından ilgilidir. Yukarıda belirtilen ihtiyaçlar doğrultusunda ziraat odaları sırasıyla 1920'de Tyrol'de, 1922'de Aşağı Avusturya'da, 1925'te Byrgenland ve Vorarlberg'de, 1929'da Styria, 1932 Carinthia ve Yukarı Avusturya ve 1957'de Viyana'da kurulmuştur (Rad, 1999).

Ziraat odalarının merkezi temsili, 1923 yılında kurulan Avusturya Ziraat Odaları Başkanlık Konseyi tarafından yapılmaktadır.

Başlıca üyelerine sunulan hizmetler:

- a. Hukuki, ekonomik, teknik ve sosyo-politik konularda danışmanlık hizmetleri
- b. Tarımsal ürünleri pazarlama ve hizmetler konusunda bilgi vermek ve danışmanlık yapmak
- c. Eğitim programları düzenlemek
- d. Tarımsal kooperatiflerle ilişkilerde bulunmak
- e. Tarım ve pazarlama konusunda istatistik toplamak ve derlemek.

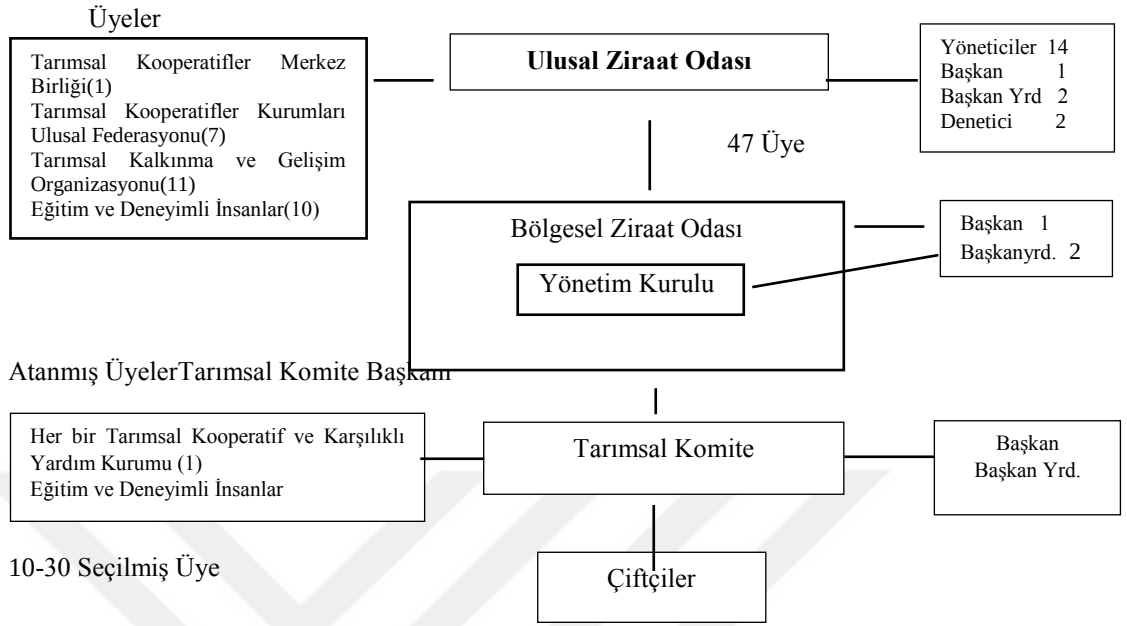
3.6.5. Japonya Ziraat Odası

1954 yılında kurulan Ulusal ziraat odası, kurulduğu günden beri Japonya çiftçilerinin temsili için aktif bir şekilde çalışmaktadır. Ulusal Ziraat Odası, Bölgesel Ziraat Odaları Tarımsal Kooperatifler Merkez Birliği, ulusal düzeyde diğer tarımsal kurumlar, tarımsal alanda öğrenim görmüş ve deneyimli kişilerden oluşmaktadır.

Ulusal Ziraat Odası, kırsal alanda Tarımsal komite ve organizasyonlarla işbirliği yaparak, tarımsal kalkınmanın sağlanması ve çiftçilerin yaşam standardının yükseltilmesi için tarım politikalarında yapısal reformların gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Ulusal Ziraat Odası, ayrıca tarım işletmelerinin yönetim ölçeğini büyütmek, tarım işletmelerini korumak ve çiftçiler için ulusal emekli aylığı programları geliştirmek vb. konularda da çalışmalar yapmaktadır.

Ulusal Ziraat Odası, Tarım, Orman ve Balıkçılık Bakanlığının sorunlarını yanıtlamakta raporlar hazırlamaktadır. Ayrıca kırsal alanın daha sağlıklı ve yaşanabilir olmasında alınması gerekli önlemler üzerinde çalışmaktadır.

Ulusal Ziraat Odası, Japonya tarımının ve kırsal halkın kalkınması ile çiftçilerin çıkarlarının temsilinde aktif ve önemli bir rol oynamaktadır (Rad, 1999).

Şekil 3.1. Japonya’da Ziraat Odaları

Fransa, Almanya, Avusturya ve Japonya’daki Ziraat Odaları için genel olarak şu tespitler yapılmıştır:

Kuruluşu: Kanunla kurulmuş, kamu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.

Faaliyet alanı: Tarla bitkileri, bahçe, sebze, meyve yetiştiriciliği, bağcılık, hayvan yetiştiriciliğinin yanı sıra, ülke akarsularında balıkçılığı ve arıcılığı kapsamaktadır.

Oluşum: İşletme sahipleri, kiracılar, ücretliler ile tarımsal kooperatifler ve diğer tarımsal kuruluşlardan seçilecek kimselerden oluşmaktadır.

Görevleri: Tarımsal politikaların yönetim ve uygulanması görevini üstlenerek, kırsal kesimin kalkınması ile çiftçilerin çıkarlarının temsilinde aktif ve önemli bir rol oynamaktadır.

Genel olarak, bir taraftan çiftçilere hukuki, ekonomik, teknik ve sosyo-politik konularda danışmanlık yapmakta, diğer yandan hükümete önerilerde bulunmaktadır.

Ayrıca eğitim hizmetleri vermekte, kırsal kesimi ilgililen konularda araştırmaları yürütmektedir.

Finansmanı: Üyelerden alınan aidatlar, ücret alınan çeşitli hizmetler ile bazı görevlerin yürütülmesi için Tarım Bakanlığı'ndan ayrılan bütçe oluşturmaktadır.

Macaristan'da ise tarımsal yayım sisteminde ziraat odaları etkin rol oynamaktadır. Odaların görevleri çiftçilerin tarımsal yayım hizmeti ile ilgili taleplerini belirlemek, tarımsal yayım kuruluşları ile işbirliği yaparak yayım hizmeti sunmak, istihdam yaratmak ve bunların eğitimlerini sağlamaktır (Çukur ve Karaturhan, 2010).

ÜLKELER	YAYIM SİSTEMLERİ
Finlandiya Fransa Belçika İrlanda Portekiz İsveç İtalya Danimarka Avusturya Lüksemburg Almanya Hollanda İngiltere İspanya Yunanistan Malta Slovenya Macaristan Çek Cumhuriyeti Polonya	Çiftçi Örgütleri Ziraat Odaları Bakanlık ve Çiftçi Örgütleri Çiftçi Örgütleri Bakanlık ve Çiftçi Örgütleri Ulusal Tarım Bordu Bakanlık Çiftçi örgütleri Çiftçi Örgütleri, Özel Kuruluşlar Ziraat Odaları, Özel Kuruluşlar, Ziraat Odaları, Bakanlık, Ziraat Odaları Özel Yayım Danışman Kuruluşları, Ziraat Odaları Bakanlığa Bağlı Kalkınma ve Danışmanlık Birimi Bakanlık Bakanlık Bakanlık Bakanlık, Ziraat Odaları, Özel Kuruluşlar /Şirketler Ziraat ve Orman Odaları Bakanlık, Özel Kuruluşlar, Ziraat Odaları , Üniversiteler, Tarımsal Danışmanlık Şirketleri

Şekil 3.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Yayım Sistemleri(Boyacı, 1996; (Özçatalbaş, 2009b.)

Ülkemizdeki Tarım ve Orman Bakanlığının yapmakta olduğu görevlerin çoğunu Avrupa’da ziraat odaları yapmaktadır. Avrupa’daki Tarım Bakanlıkları ise eyaletlerinde ziraat odaları ve üretici birlikleri ile birlikte denetim ve planlama işlemleriyle uğraşmaktadırlar.

Ülkemizdeki ziraat odalarının kuruluşunda, Fransa Ziraat Odaları model alınmıştır.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1. Materyal

Araştırmanın ana materyalini, Samsun İli Terme ilçesindeki örnekleme yöntemine göre seçilen, 384 çiftçi ile yüz yüze görüşme yöntemiyle yapılan anketlerden sağlanan veriler oluşturmuştur. Ayrıca üretici örgütleri ve ziraat odaları ile ilgili yapılmış çeşitli araştırma sonuç ve verilerinden, raporlardan ve güncel istatistikî verilerden yararlanılmıştır.

Araştırmanın anket çalışmaları Aralık 2019-Mart 2020 döneminde yapılmıştır.

4.2. Araştırma Alanı Hakkında Genel Bilgiler

Çalışma, Samsun ilinin Terme ilçesi sınırları içerisinde gerçekleştirilmiştir. Samsun iline bağlı Orta Karadeniz Bölgesi’nde bulunan Terme ilçesi; yüzölçümü 583 km² olup, Terme Çayı kenarında ve denizden 3 km içeride kurulmuştur. İlçe ekonomisinin temel kaynağı tarım olup, toplam arazi varlığı 548570 dekadır. Bu arazilerin 426310 dekarı üzerinde tarımsal üretim yapılmakta olup, toplam arazi varlığının %77,71’ini oluşturmaktadır (Coşkun ve Dengiz, 2016).

Terme ilçesinin nüfusu 2019 verilerine göre 71,492 olup, bu nüfusun %49,75’ini erkek, %50,24’ünü kadın nüfus oluşturmaktadır. Terme ilçesini gösteren harita şekil 3.1’de verilmiştir (Anonim, 2019a).

Şekil 4.1. Terme İlçesinin konumu

Terme, ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı olan bir ilçedir. Verimi yüksek olan bu ovada ağırlıklı olarak fındık ve ünlü Terme pirinci yetiştirilmektedir. Bunların yanında sahil kasabası olması, balıkçılığın da geçim kaynakları arasında sayılabileceğini göstermektedir. İlçede arıcılık gibi ekonomik faaliyetler de önemli yer tutmaktadır. Terme'nin en önemli sanayi kuruluşları, ilçede yetiştirilen fındık ve çeltiği işleyen fabrikalardır (Hekimoğlu ve Altindeğer, 2019). Terme İlçesinin toprak dağılımı ve tarımsal ekiliş alanlarının dağılımı sırasıyla Tablo 4.1 ve Tablo 4.2'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Terme İlçesinde toprak dağılımı

Arazi Türü	Arazi Büyüklüğü
Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünler Alanı	45,282
Sebze Alanı	30,996
Süs Bitkileri Alanı	1,6
Meyveler ve Baharat Bitkileri Alanı	290,558
Toplam	366,837,6

Tablo 4.2. Terme İlçesinin tarımsal ekiliş alanları dağılımı

Ürün	Ekilen Alan (Da)	Üretim Miktarı (Ton)
Fındık	290000	28484
Mısır	11969	4485
Çeltik	15000	7579

Buğday	250	304
Yem bitkisi	5400	16480
Toplam	317,619	41,332

Bu veriler ışığında toplam tarım alanının; yarısından fazlasını (%79,2) meyve bahçeleri, %12,3' ünü tahıllar ve diğer bitkisel ürünler, %8,4' ünü sebze, %0,1' ini süs bitkileri oluşturmaktadır (Anonim, 2019b).

Terme İlçesinde hayvancılık, bitkisel üretim kadar önemli bir faaliyet dalı değildir. Bunun başlıca nedeninin, ilçedeki mera alanlarının yetersizliği olduğu ifade edilebilir. İlçedeki hayvancılık içinde en yaygın büyükbaş süt hayvancılığıdır. İlçede ticari amaçlı sınırlı sayıdaki işletme dışında, süt sığırcılığı genellikle aile tüketimini karşılamaya yönelik olarak yapılmaktadır. İlçede son yıllarda kültür kavakçılığı önemli bir faaliyet haline gelmiştir. Kapama bahçe şeklindeki kültür kavakçılığının dışında, arazi kenarlarında da oldukça yaygın şekilde kavak ağaçları bulunmaktadır (Alkan ve Kılıç, 2007).

4.3. Yöntem

4.3.1. Örneklem

Araştırmada anket uygulaması yapılan üreticilerin belirlenmesinde tam sayım yerine, tabakalı tesadüfî örneklem yöntemiyle ana kitleyi temsil edebilecek bir örneklemenin belirlenmesinin uygun olacağına karar verilmiştir. Anket yapılan çiftçi sayısı, Cochran örnek belirleme formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Bu hesaplamada araştırmada kullanılan 5 ölçekli Likert tipi veri toplama anketi esas alınmış ve 0,05 alfa derecesi ile 0,02 hata sınırı kabul edilmiştir. Bu verilere dayanarak anket yapılan çiftçi sayısı aşağıdaki gibi hesaplanmıştır (Barlett vd., 2001):

$$N0 = \frac{t^2 s^2}{s^2}$$

$$N0 = \frac{(1.96)^2 (1)^2}{(0.02 \times 5)^2}$$

$$N0 = \frac{3.84 \times 1}{0.01}$$

$$N0 = 384$$

Formülde kullanılan;

t = Kabul edilen alfa derecesine karşılık gelen t- cetvel değeri,

s = Likert tipi sorularda ölçek değerlerinin standart sapması,

d = Hata sınırıyla Likert tipi ölçek genişliğinin çarpımından elde edilen katsayı olarak kullanılmıştır.

Örnek sayısı belirlendikten sonra araştırma, hedef kitle ile yüz-yüze görüşmeye dayalı anket yoluyla elde edilen orijinal verilerle gerçekleştirilmiştir. Anket yapılacak köyler rastgele seçilmiş olup, anket uygulanan hedef kitlenin (ziraat odasına üye çiftçiler) belirlenmesinden sonra araştırma konusu ve konunun içeriği dikkate alınarak anket düzenlenmiştir. Anketler uygulanmadan önce araştırmanın amacı üreticilere açıklanmış ve araştırma için katılımcılardan gerekli izin alınmıştır.

4.3.2. Veri toplama

Araştırmanın verileri araştırma amacına uygun olarak hazırlanan anketler yardımıyla, bizzat araştırmacı tarafından örneğe çekilen ziraat odasına üye çiftçilerin tarım işletmelerine gidilerek toplanmıştır. Anketler hazırlanırken Samsun İli Terme İlçesi Ziraat Odası Başkanlığının idari ve teknik kadrosuyla görüşülmüştür. Bu görüşmelerde elde edilen bilgi ve deneyimler ve konu ile ilgili önceki çalışmalar göz önünde bulundurularak ankete son şekli verilmiştir.

Araştırmada kullanılan anket formları üretici ve ürün bilgilerini kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Bu şekilde üreticinin sosyoekonomik özelliklerinin yanı sıra üretmekte oldukları ürünlere ilişkin teknik ve ekonomik sorulara da yer verilmiştir. Ayrıca üreticilerin bilgi kaynaklarından faydalanma durumları, yayım kuruluşlarıyla ilişkileri, tarım fuarlarına katılma durumları, yeniliklerden haberdar olma ve uygulama durumları gibi davranışları araştırılmıştır. Ankette yer alan sorular teknik anlamda açık ve kapalı uçlu olarak hazırlanmıştır.

4.3.3. Veri analizi

Araştırma kapsamında yer alan işletmelerdeki üreticiler için doldurulan anket formları tek tek incelenerek, gerekli kontrol, tamamlama ve düzenleme işlemleri yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler araştırmanın

amaçları doğrultusunda belirlenmiş olup, bilgisayara aktarılan birincil veriler MS Excel ve SPSS istatistik paket programları kullanılarak yapılmıştır.

Araştırmada ağırlıklı olarak ortalama, standart sapma, frekans ve yüzdelerden oluşan tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ziraat odasına üye çiftçilerin odadan memnuniyeti ve beklentileri gibi sorular beşli Likert ölçeği kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Örneğin çiftçilerin oda yönetiminden memnuniyet düzeyini belirlemek amacıyla hazırlanan her bir soruya çiftçiler beşli Likertölçeğinde; 1: Hiç katılmıyorum, 2: Kısmen katılıyorum, 3: Genellikle katılıyorum, 4: Katılıyorum 5: Tamamen katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Ortalamaların yorumlanmasında aşağıdaki yorumlama skalası geliştirilmiştir (Palaz ve Boz, 2008).

Ortalama 1,00-1,49 arası = Kesinlikle Katılmıyorum (KKtm), 1,50-2,49 arası = Katılmıyorum (Ktm), 2,50-3,49 arası = Kararsızım (Krz), 3,50-4,49 arası = Katılıyorum (K) ve 4,50-5,00 arası = Kesinlikle Katılıyorum (KK).

Araştırmada ankette yer verilen kapalı uçlu soruların nicel olarak analizlerinin yanı sıra, özellikle anket uygulamaları sırasında çiftçilerin tarımsal konulardaki görüşlerinin not edilmesiyle nitel olarak incelenebilecek birçok bilgi ve görüşe de yer verilmiştir. Özellikle sosyoekonomik özellikler, ziraat odasından memnuniyet ve tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri konularında araştırmacı tarafından tutulan notlar, çalışmanın ilgili kısımlarında yapılan yorum ve değerlendirmelerde kullanılmıştır.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1. Sosyoekonomik Özellikler

Araştırmanın bu bölümünde Terme Ziraat Odasına üye olan çiftçilerin yaşı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, mülk arazi genişliği, kiraya tutulan arazi miktarı, tarımsal deneyim, traktör varlığı, sosyal güvenlik, girdiler için kredi kullanım durumu ve çiftçi örgütlerine üyelik durumu incelenmiştir. Bu değişkenler çiftçilerin sosyoekonomik özellikleri olarak ele alınmış ve elde edilen veriler doğrultusunda aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

5.1.1. Yaş

Çiftçilerin yaşı gerek çeşitli tarımsal yenilikleri benimsemeleri gerekse yaşamlarında bazı değişiklikleri yapmaları üzerine etkili olabilen bir faktördür. Bazı yenilikler genç çiftçiler tarafından daha erken benimsenirken, bazı yenilikler de daha yaşlı çiftçiler tarafından benimsenmektedir. Nitekim dünya üzerinde yapılan 228 çalışmadan yaklaşık yarısı yenilikçilik ve yaş arasından herhangi bir ilişki bulamamıştır. Buna karşın birkaç çalışma genç çiftçilerin daha yenilikçi olduğunu ve diğer çalışmalar da yaşlı çiftçilerin daha yenilikçi olduğunu göstermiştir. Bu çalışmalara bağlı olarak, Rogers (2010) yenilikleri erken benimseyen ve geç benimseyen çiftçiler arasında yaş bakımından herhangi bir farkın olmadığı genellemesini yapmıştır.

Araştırmada çiftçilerin yaşı ile ilgili sorundan alınan yanıtlar Tablo 5.1.1’de verilmiştir. Tablodan çiftçilerin %0,8’i 35 yaşın altında; %20’si 35-50’ yaş aralığından ve %79,2’sinin 50 yaşın üzerinde olduğu görülmektedir. Ayrıca tüm çiftçilerin yaş ortalaması da hesaplanmış ve 57.4 olarak bulunmuştur. Çiftçilerin tarımsal yayım konusundaki tutum ve davranışlarını belirlemek amacıyla Tokat İli Yeşilyurt İlçesinde yapılan bir çalışmada da ağırlıklı yaş ortalamasının 53 olduğu rapor edilmiştir (Kızılaslan, 2010).

Tablo 5.1. Çiftçilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş	Sayı	Oran (%)
30-35 yaş	3	0,8
36-50 yaş	77	20,0
51 ve üstü	304	79,2
Toplam	384	100,0

Araştırmanın bu bulgusu bölgede tarımsal uğraşların gittikçe daha yaşlı bireyler tarafından yapılmakta olduğunu göstermektedir. Araştırma sırasında elde edilen bir izlenim, köylerdeki genç nüfusun eğitim alarak çiftçilikten daha prestijli olarak kabul edilen mesleklerde istihdam edilme arzusunda olduklarıdır. Yine çiftçiler de tarımsal faaliyetleri çok zahmetli gördüklerinden kendi çocuklarının gelir düzeyi daha yüksek ve sigortası olan mesleklerde iş bulmasını öncelemektedir. Bütün bu faktörler bölgede tarımsal nüfusun gittikçe yaşlanmasına sebep olmaktadır.

5.1.2. Eğitim

Eğitim düzeyi toplumların gelişmişlik düzeyine katkı sağlayan en önemli göstergelerden biridir. Toplumun genel eğitim düzeyinin yüksek olması bireylerin yaşamlarını ilgilendiren konularda daha bilinçli karar vermelerini sağlar. Bu durum kırsal alada yaşayan ve geçimini tarımsal faaliyetlerden sağlayan çiftçiler için de geçerlidir. Eğitim düzeyi daha yüksek olan çiftçilerin hem aile ile ilgili konularda hem de tarımsal konularda daha sağlıklı kararlar vereceği beklenmektedir. Örneğin, eğitilmiş çiftçiler tarımsal faaliyetleri yürütürken hem kendi deneyimlerinden hem de tarım teşkilatlarında çalışan uzmanların görüşlerinden daha çok yararlanabilir.

Görüşme yapılan çiftçilerin eğitim düzeylerine ilişkin olarak elde edilen veriler Tablo 5.2'de verilmiştir. Tablo 5.2'nin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi araştırma bölgesindeki çiftçilerin %2,3'ü üniversite, %21'i lise, %28,1'i ortaokul, %36,6'sı ilkokul mezunu iken %11,7'si sadece okur-yazar ve kalan %0,3'lük kısım ise okur-yazar değildir.

Tablo 5.2. Çiftçilerin eğitim düzeylerine ilişkin veriler

Eğitim	Sayı	Oran (%)
Okur-yazar değil	1	0,3
Sadece okur-yazar	45	11,7
İlkokul	141	36
Ortaokul	108	28,1
Lise	81	21,0
Üniversite	9	2,3
Toplam	384	100,0

Yapılan anket çalışması sonucu çiftçilerin eğitimlerini ilkokuldan sonra devam ettirememesinin başlıca nedeninin bölgedeki fiziki altyapı yetersizliğinin olduğu tespit edilmiştir.

Çiftçilerin eğitim düzeyini yansıtan bu bulgu, tarımsal faaliyet ile uğraşan çiftçilerin sadece Terme İlçesindeki çiftçilerin eğitim düzeyi ile sınırlı olmadığı, ülkemizin farklı bölgelerinde de tarımsal faaliyette bulunan çiftçilerin eğitim düzeyi bakımından benzer özellikler gösterebilir. Nitekim Hatay İlinde zeytin üreticilerinin tarımsal yayım programlarına katılımının değerlendirilmesini amaçlayan bir çalışmada üreticilerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu (Demirtaş, 2017), Diyarbakır İlindeki sebze üretimi yapan çiftçilerin tarımsal yayım çalışmalarından faydalanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla yapılan bir araştırmada da üreticilerin %56,8'inin ilköğretim mezunu olduğunun (Akın vd, 2017), rapor edilmiş olması bu düşüncayı desteklemektedir.

5.1.3. Gelir düzeyi ve gelir grubu

Çiftçiler tarımsal üretimi sürdürürken belirli dönemlerde bazı yeni uygulamaları izlemek ve işletmelerinde uygulamak zorunda kalabilir. Yeni teknolojilerin veya uygulamaların işletmede benimsenmesi çoğu zaman belirli harcamaları zorunlu kılar. Bu harcamaların zamanında yapılabilmesi de kuşkusuz işletmenin belirli bir gelire sahip olmasına bağlıdır. İşletmede yeni bir tohumluk türünün kullanımı, yeni bir tarım alet ve makinesinin alımı, toprak koruyucu önlemlerin uygulanması veya et ve süt verimi yüksek hayvanların alınması gibi uygulamalar sermaye gerektirmekte ve çiftçinin bu sermayeyi öz kaynaklardan sağlayabilmesi için belirli bir gelire sahip olması gerekmektedir.

Terme İlçesindeki çiftçilerin gelir kaynaklarına ilişkin olarak elde edilen veriler Tablo 5.3'te verilmiştir. Tablo 5.3'ün incelenmesinden de anlaşılabacağı gibi çiftçilerin aylık gelirleri en az 2000 TL en çok 8000 TL, ortalama olarak ise 3250,3 TL'dir. Bu gelirin ortalama %47,7'sini ise tarımsal faaliyetlerden sağlamaktadırlar. Çiftçilerin %86,9'u ekonomik durumunu köyünün gelir düzeyi bakımından orta olarak görürken, %7,5'i yüksek, %5,6'sı düşük görmektedirler.

Tablo 5.3. Çiftçilerin gelir grubuna ilişkin veriler

	Sayı	Oran(%)
Gelir	3250,3	1225,4
(%) Tarımsal gelir	47,7	17,1
Köye göre gelir grubu		
Düşük	21	5,6
Orta	334	86,9
Yüksek	29	7,5
Toplam	384	100,0

Araştırmanın aylık gelir ile ilgili bulgusu, ilçede yaşayan çiftçilerin sahip oldukları aylık gelir düzeyi ile (3250,3 TL/ay) gerekli tarımsal yatırımları yapamayacakları ve işletmelerini büyütemeyecekleri anlaşılmaktadır. Ayrıca elde edilen gelirin yarıdan az bir kısmının (%47) tarımdan elde edilmesi, ilçede çiftçilerin bile başka gelir kaynaklarına yöneldikleri ve geçimlerini buralardan sağlamaya başladıkları anlamına gelmektedir.

Bazı köylerde arazi ata mirası olarak görüldüğünden bu üreticiler her ne kadar başka meslekleri olsa da kendi tarım arazisini boş bırakmak istememektedir. Çiftçilerin esas geliri tarım dışından gelmektedir. Bir kısım çiftçi gelir kaynaklarını artırmak, başka bir grup ise tarıma olan ilgilerinin sınırlı olması nedeniyle başka alanlara ilgi duymaktadır. Bu bağlamda ilçede tarımsal gelirlerin düşük olmasının ve çiftçilerin tarım dışı mesleklere ilgi duymasının nedenleri araştırılmalı ve uygun çözümler önerileri getirilmelidir.

5.1.4. İşletmelerin Arazi Varlığı ve Tarımsal Deneyim Süreleri

Çiftçilerin üzerinde tarımsal üretim yaptıkları işletme arazisinin büyüklüğü, gelirlerini ve tarımsal yenilikleri uygulama durumlarını etkilemektedir. Genellikle büyük işletmelerin gelirleri daha yüksek olmakta ve bu işletmeler tarımsal yatırımlar için daha cesur kararlar verebilmektedir. Tarım işletmelerinde işletme büyüklüğü, mülk arazi, ortağa tutulan arazi ve kiraya tutulan arazi toplamından kiraya verilen ve ortağa verilen arazi miktarının çıkarılması ile hesaplanır (Erkuş vd., 1995). Araştırma bölgesinde işletme arazisinin çoğunluğu mülk arazi olup bazı çiftçilerin kiraya arazi tutarak da tarımsal üretim yaptıkları tespit edilmiştir. Ortağa arazi tutarak tarımsal üretim yapan çiftçiye rastlanmamıştır. İşletmesini kiraya veren çiftçiler genellikle ailesinde tarım yapacak bireyleri bulunmayan veya başka işlerle uğraşan çiftçilerdir. Bu yüzden işletme arazisi ağırlıklı olarak mülk araziden bir kısım da kiraya tutulan araziden oluşmaktadır.

Tablo 5.4'te çiftçilerin mülk ve kira olan tarımsal işletmelerine ait bilgiler verilmiştir. Ortalama 41,2 dekar alanı çiftçinin mülk arazisi, 10,6 dekar alanı çiftçinin kiraya tutarak işlettiği arazi olduğu tespit edilmiştir. Terme ilçesinin arazi ve toprak yapısı, yetişme olanağı bulunan ürünler, hayvancılık yapma olanakları ve tarımsal potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda ortalama mülk ve kiraya tutulan arazi miktarı ile üretim yapmak mümkündür. Ortalama 50 dekarlık bir arazinin 4-5 bireyden oluşan bir aileye yöre koşullarında yeterli gelir sağlayabileceği düşünülmektedir. Ancak arazinin bilinçli bir şekilde kullanılması ve çiftçinin tarım teşkilatlarınca yapılan önerileri göz önünde bulundurması gerekir.

Araştırmada işletmelerin faaliyet süresinin ise ortalama 40,4 yıl olduğu tespit edilmiştir. Çiftçilerin tarımsal faaliyetler ile meşgul olma süreleri dikkate alındığında çiftçilerin tarımsal faaliyetler konusunda zengin bir tecrübeye sahip oldukları söylenebilir. Ayrıca araştırmanın bu bulgusu, ilçede tarımın babadan oğula geçen bir uğraşı olduğunu ve sonradan kazanılan bir meslek olmadığını göstermektedir.

Tablo 5.4. İşletmelerin büyüklüğü ve tarımsal deneyime ilişkin veriler

	Ortalama	Std. Sapma
Mülk (dekar)	41,2	23,4
Kira (dekar)	10,6	22,2
İşletmelerin faaliyet süresi (yıl)	40,4	13,7

5.1.5. Traktör Varlığı

Tarımda makineleşme, gerek arazilerin daha etkin ve verimli kullanımına gerekse çiftçilerin tarımsal faaliyetler dışında sosyal yaşama ayırabilecek zaman bırakmasına olanak sağlamaktadır. Araştırma bölgesinde çiftçilerin makineleşme düzeylerini belirlemek amacıyla sahip oldukları alet ve makine varlıkları sorulmuştur. Tarımsal alet ve makineler içerisinde en önemli işlevlerden birini görmesi açısından traktör varlığı makineleşme düzeyine bir gösterge olarak kabul edilmiştir.

Tablo 5.5'te çiftçilerin traktör varlığına ait bilgiler verilmiştir. Üreticilerin %67,2'si traktör varlığına sahipken %32,8 üreticinin traktör varlığına sahip olmadığı görülmektedir. Traktör varlığına sahip olmayan çiftçilerin traktör varlığına sahip olmamalarının başlıca nedenleri arazi varlığının sınırlı olması ve çiftçiliği ana geçim kaynağı olarak benimsememiş olmaları olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.5. Çiftçilerin traktör varlığına ilişkin veriler

	Sayı	Oran (%)
Evet	258	67,2
Hayır	126	32,8
Toplam	384	100,0

5.1.6. Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik kişileri çeşitli bireysel risklere karşı koruyan ve yaşlanmaya karşı bir güvence sağlayarak emeklilikte daha rahat bir yaşam sürdürme olanağı sunmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin büyük ölçüde açık havada yapılması, çiftçilerin çeşitli alet ve makinelerle veya hayvanlarla uğraşması beraberinde birçok riski de getirmektedir. Bu bağlamda tarım kesiminde birçok kaza, hastalık, yaralanma ve hatta ölüm olayları görülmektedir. Çiftçinin sosyal güvencesinin olması durumunda bu risklerin gerçekleşmesi halinde tedavi masrafları karşılanmakta, çalışamayacak hale geldiğinde veya emekli olduğunda ise yaşamını sorunsuz bir şekilde sürdürecektir bir geliri olmaktadır.

Tablo 5.6'da çiftçilerin sosyal güvencesine ait bilgiler verilmiştir. Anket yapılan çiftçilerin %70,1'i sosyal güvencesinin SSK, %27,3'ü bağ kur olduğunu belirtirken %2,4'ü diğer seçeneğini belirtmiştir. Türkiye'de Genel Sağlık Sigortası kapsamında tüm halkın sosyal güvenceye kavuşturulması yönünde son yıllarda yoğun çaba sarf edilmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde; çiftçilerin büyük çoğunluğunun sosyal güvenceye sahip olmuş olması beklenen bir durumdur.

Tablo 5.6. Çiftçilerin sosyal güvencelerine ilişkin veriler

	Sayı	Oran (%)
Bağ kur	105	27,3
SSK	270	70,3
Diğer	9	2,4
Toplam	384	100,0

5.1.7. Kredi Kullanım Durumu

Tarımda modern teknolojilerin kullanılabilmesi için çiftçilerin finansman durumlarının yeterli olması gerekir. Çiftçiler üretim dönemlerinde elde ettikleri tarımsal gelirle yeni teknolojileri kullanma olanağı bulamıyorsa kredi adı altında başka bir finansman kaynağı bulmalıdır. Bu finansman ya bankalardan ve tarım kredi kooperatiflerinden ya da çiftçiye borç veren diğer şahıslardan sağlanmaktadır.

Kredinin işlevsel olabilmesi üretim amacıyla kullanılması, maliyetinin düşük olması ve çiftçinin tarımsal faaliyetlerden gelir elde etmesine bağlıdır.

Kredi kullanan bir çiftçi tarımsal faaliyetlerden gelir sağlayamazsa almış olduğu krediyi geri ödeyemez. Böylece çiftçinin hem borcu artmakta hem de tarımsal üretimin devamlılığı risk altına girmektedir.

Tablo 5.7’de çiftçilerin girdiler için kredi kullanımına ait bilgiler verilmiştir. Çiftçilerin %25,2’si tarımsal girdiler için kredi kullanırken %74,5’inin kredi kullanmadığı görülmektedir. Çiftçilerin girdi temini için kredi kullanma oranının düşük olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu sonuç çiftçilerin büyük bir kısmının gelir düzeyinin girdi temini için yeterli düzeyde olduğunu ve krediye ihtiyaç duymadığını göstermektedir.

Tablo 5.7. Çiftçilerin girdiler için kredi kullanım durumuna ilişkin veriler

	Sayı	Oran (%)
Evet	97	25,3
Hayır	287	74,7
Toplam	384	100,0

5.1.8. Çiftçi Örgütlerine Üyelik

Çiftçi örgütleri çiftçileri bir araya getirerek özellikle spekülative kapitalist sektöre karşı koruyan organizasyonlardır. Özellikle kooperatifler, gerek girdi temininde gerekse ürün satışında toplu olarak hareket edildiğinden piyasa fiyatları üzerine belirli düzeyde etki edebilmektedir. Oysa serbest rekabet koşullarında bireysel olarak hiçbir üretici satmış olduğu malın fiyatı üzerine, hiçbir tüketici de satın aldığı malın fiyatı üzerine etkili değildir. Kooperatiflerde ise çiftçiler toplu olarak hareket ettiklerinden girdileri daha ucuza, ürettikleri malları ise daha uygun fiyatlardan satabilmektedir. Diğer taraftan ziraat odaları ve üretici birlikleri de çiftçilere çeşitli tarımsal yayım hizmetleri vererek daha bilinçli, tarım yapmalarına yardımcı olmaktadır.

Kırsal toplumlarda çeşitli çiftçi örgütlerinin kurulması ve bu örgütlerin üye sayısının artırılması çiftçilerin modern tarım teknolojilerini daha kolay benimsemesine ve tarımsal kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Mevcut araştırma konu itibarıyla bütün katılımcılarının ziraat odasına üye olduğu bir çalışmadır. Tablo 5.8’de çiftçilerin ziraat odası dışında üye oldukları çiftçi örgütlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu bulgulara göre; çiftçilerin %77,6’sı ziraat odasından başka

herhangi bir çiftçi örgütüne üye olmadığını belirtmiştir. Ziraat odasına üye olan çiftçilerin aynı zamanda %18,5'i Tarım Kredi Kooperatifine, %2,8'i Fiskobirlik'e, %1,01'i Damızlık birliğine üye olduğunu belirtmiştir. Araştırmanın bu bulgusu çiftçilerde örgütlenme düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda özellikle çiftçilerin üretici birliklerine ve kooperatiflere üye olmaları için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Tablo 5.8. Çiftçilerin üye oldukları çiftçi örgütlerine ilişkin veriler

	Sayı	Oran (%)
Evet		
TKK	71	18,5
Fiskobirlik	11	2,8
Damızlık birliği	4	1,1
Hayır	298	77,6
Toplam	384	100,0

5.1.9. İşletmelerin Faaliyet Alanları

Tarım işletmelerinde faaliyet alanlarının çeşitli olması doğal ve ekonomik risklerin azalmasına katkı sağlamaktadır. Monokültür tarım yapılan işletmelerde risklerin gerçekleşme durumunda işletme büyük zararlarla karşılaşmaktadır. Bu yüzden arazi ve iklim koşullarının elverişli olduğu bölgelerde işletmelerin ürün çeşitliliğini artırmalarında büyük yarar vardır. Özellikle bitkisel ve hayvansal üretimin bir arada yürütülmesi hem her iki sektörden gelir sağlanmasında hem de her iki sektörün biri birini girdi yönünden desteklenmesine yardımcı olmaktadır. Örneğin, bitkisel üretim ve hayvansal üretimi bir arada yürüten bir çiftçi yem bitkisi üreterek hayvancılığa girdi sağlamakta, hayvanlardan elde edilen çiftlik gübresi ile de bitkisel üretimin gübre girdisini temin etmektedir.

Tablo 5.9'da anket yapılan çiftçilere ait işletmelerin faaliyet alanlarına ilişkin bilgiler verilmiştir. İşletmelerin faaliyet alanı olarak; %100'ünün fındık üretimi yaptığı bunun yanı sıra ise %13,4'ünün çeltik, %9,9'unun yem bitkisi, %6,8'inin buğday, %6,5'inin mısır üretimi yaptığı tespit edilmiştir. Sebze yetiştiriciliğinde bulunan çiftçilerin %0,8'i ekonomik olarak gerçekleştirdiklerini çoğunluğu ise sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Ankete katılan 384 çiftçinin büyük bir çoğunluğunun (%84,1) hayvancılıkla uğraşmadıkları belirlenmiştir. Hayvancılıkla uğraşan %15,9'unun tamamının sığır yetiştiriciliği yaptığı görülmektedir. Elde edilen bu bulgulara göre ağırlığın fındık üretiminde olduğu görülmektedir. Sebzeçilik, çeltik üretimi ve hayvancılık daha fazla

uğraşı gerektiren faaliyetler olduğundan çiftçiler daha az zahmetli olan fındık üretimde yoğunlaşmıştır.

Tablo 5.9. İşletmelerin faaliyet alanlarına ilişkin veriler*

	Sayı	Oran (%)
Fındık	384	100,0
Çeltik	46	13,4
Yem bitkisi	34	9,9
Buğday	26	6,8
Mısır	25	6,5
Sebze	2	0,8
Hayvan (Sığır)	61	15,9

*Bir işletme birden çok ürün ürettiğinden toplamlar %100' aşımaktadır.

5.2. Kitle İletişiminden Yararlanma

Tarımda yeniliklerin yayılması ve benimsenmesinde kitle iletişim araçlarının önemi yadsınamaz. Kitle iletişim araçları kişilerin kendi sosyal sistemi dışındaki kişilerle de iletişim kurmalarını kolaylaştıran ve yeniliklerden haberdar olmalarını sağlayan araçlardır. Dünya üzerinde yapılan çeşitli araştırmalar yenilikleri daha erken benimseyen kişilerin diğerlerine oranla kitle iletişim araçlarından daha çok yararlandıklarını göstermektedir (Rogeres, 2010). Ancak kitle iletişim araçları özellikle yeniliklerin benimsenme sürecinin haberdar olma evresinde daha etkilidir. Yeniliklerin benimseme evresinde ise daha çok bireysel ve grup yayım danışmanlık metotları daha etkili olmaktadır (Özkaya, 1996). Bunun en önemli nedeni ise çiftçinin bir teknolojiyi benimseme kararının belirli ölçüde risk içermesidir. Çiftçi bu kararı verirken çoğunlukla kitle iletişim araçlarından aldığı duyumlara göre değil, daha çok uzman kişilerle yapacağı bireysel ve grup görüşmeleri sonunda ikna olma düzeyine göre karar vermeye daha eğilimlidir.

Tarımsal yayım sürecinde en çok kullanılan kitle iletişim araçları gazete, radyo, televizyon ve internettir. Son yıllarda bilim ve teknoloji aşanında yaşanan gelişmelerle kırsal alanlar da kitle iletişim araçlarına erişim gittikçe artmaktadır. Tablo 5.11'de çiftçilerin kitle iletişiminden yararlanma durumuna ilişkin bilgiler verilmiştir. Bulgulara göre, çiftçilerin %43'ü her gün gazete okuduğunu belirtirken, %26,6'sı haftada bir okuduğunu , %4,2'si ise hiçbir zaman gazete okumadığını belirtmiştir. Çiftçilerin %46,9'u günde birkaç saat radyo dinlediğini belirtirken, %43,7'si haftada birkaç saat dinlediğini belirtmiş, %4,2'si ise hiçbir zaman radyo dinlemediğini belirtmiştir. Çiftçilerin büyük bir çoğunluğu (%96,1) günde birkaç saat televizyon izlediğini belirtmiştir. Çiftçilerin %41,4'ü günde birkaç saat internet

kullandığını belirtirken, %24'ü haftada birkaç saat kullandığını belirtmiş, %10,1'i ise interneti hiç kullanmadığını belirtmiştir.

Çiftçilerin boş vakitlerinde, az ya da çok, televizyon izleme, radyo dinleme, gazete okuma ve internet kullanımı eğiliminde olmaları; üreticilerinin ülkenin gündeminden haberdar oldukları, ağırlıklı olarak haber programlarını izlemelerinin yanı sıra çiftçilerin ilgileri kapsamına giren diğer programları da takip ettikleri tespit edilmiştir.

Araştırma bölgesinde en çok kullanılan kitle iletişim aracının televizyon olduğu Tablo 5.10'da görülmektedir. Ancak televizyonda tarımla ilgili programların izlenmesi aynı sıklıkta değildir. Diğer taraftan her gün gazete okuduğunu belirten çiftçilerin gazeteyi daha çok köy kahvesinde okudukları tespit edilmiştir. Özellikle internet kullanımının gittikçe artmakta oluşu, çiftçilere internet üzerinden yapılacak tarımsal yayım faaliyetlerinin daha verimli olmasını sağlayacaktır. Ancak bu konuda bütün çiftçilerin internet erişimine sahip olması ve internet üzerinden verilecek bilgilerin çiftçilerin anlayabilme kapasitelerine göre hazırlanması son derece önemlidir.

Tablo 5.10. Çiftçilerin iletişim davranışlarına ilişkin veriler

	Sayı	Oran (%)
Gazete okuma sıklığı		
Her gün	165	43,0
Haftada birkaç kez	86	22,4
Haftada bir	102	26,6
Ayda birkaç kez	15	3,8
Hiç okumaz	16	4,2
Toplam	384	100,0
Radyo dinleme sıklığı		
Günde birkaç saat	180	46,9
Günde yaklaşık bir saat	12	3,1
Haftada birkaç saat	168	43,7
Ayda birkaç saat	8	2,1
Hiç dinlemez	16	4,2
Toplam	384	100,0
Televizyon izleme sıklığı		
Günde birkaç saat	369	96,1
Günde yaklaşık bir saat	15	3,9
Toplam	384	100,0
İnternet kullanma sıklığı		
Günde birkaç saat	159	41,4
Günde yaklaşık bir saat	93	24,2
Haftada birkaç saat	92	24,0
Haftada yaklaşık bir saat	1	0,3
Hiç kullanmaz	39	10,1
Toplam	384	100,0
Tarımsal yayın yapan programları izleme sıklığı		
Günde birkaç saat	260	67,7
Günde yaklaşık bir saat	86	22,4
Haftada birkaç saat	22	5,7
Hiç İzlemez	16	4,2
Toplam	384	100,0

5.3. Yakın ve Uzak Çevre İle Olan İlişkiler

Kırsal topluluklarda kişilerin yakın ve uzak çevreleri ile ilişki ve iletişim halinde olmaları onlara aile yaşamı ve tarımsal faaliyetlerle ilgili çeşitli konularda farklı bilgilere erişim kolaylığı sağlamaktadır. Yakın ve uzak çevreleri ile daha çok ilişki kuran ve bu ilişkileri sürdüren çiftçilerin yeniliklerden daha kolay haberdar oldukları ve bunları daha erken benimsedikleri söylenebilir. Özellikle uzak çevre ile ilişki ve iletişim kurmak kişiye kendi sosyal sistemi dışındaki olaylardan daha kolay haberdar olmasını ve yenilikleri kendi sosyal sistemlerine taşımasını sağlar. Bu yüzden Rogers (2010) dış çevre ile daha yoğun ilişkiler kuran ve kendi sosyal sistemi dışına daha sık seyahat eden kişileri kozmopolit kişiler olarak tanımlamaktadır.

Anket yapılan çiftçilerin %60,7'si ayda bir kez Terme'ye gittiklerini belirtirken %31,8'i haftada bir kez gittiğini, %5,7'si her gün gittiğini belirtmiştir. Çiftçilerin %65,4'ü ayda bir kez Samsun'a gittiklerini belirtmiş, %25'i haftada bir gittiğini, %6'sı ise daha seyrek gittiğini belirtmiştir. Çiftçilerin %33,3'ü ayda bir kez ziraat mühendisi/veteriner hekim ile görüşüğünü belirtirken, %4,4'ü yılda bir kez , %55,5'i ise daha seyrek görüşüğünü belirtmişlerdir. Çiftçilerin %37,7'si birkaç kez tarımsal konferans vb. etkinliklere katıldığını belirtirken %55,5'i neredeyse hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan inceleme sonucu çiftçilerin, ilçe merkezine ihtiyaç duyma durumuna bağlı olarak gittikleri, ilçe merkezine gitme sıklığında köylerin ilçe merkezine uzaklığının ve tarım dışı başka bir meslekte faaliyette bulunup bulunmama durumuna ana belirleyici unsur olduğu belirlenmiştir. Genelinin ilçe merkezinin temel ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olduğunu ancak çiftçilerin bazı ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için de il merkezine gitmek durumunda kaldıkları tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda çiftçilerin genel olarak işletmelerindeki üretim faaliyetleri esnasında bir sorunla karşılaşmaları durumunda ziraat mühendisleri ile görüştükleri belirlenmiştir. Samsun İli Çarşamba İlçesi örtüaltı sebze yetiştiricilerinin kullandıkları bilgi kaynaklarını belirlemek ve tarımsal yayım açısından değerlendirmek amacıyla yapılan bir çalışmada, üreticilerin genel olarak; a) işletmelerindeki örtü altı üretim faaliyetleri esnasında bir sorunla karşılaşmaları durumunda, b) tarım kuruluşlarındaki teknik elemanların üretici işletmelerini farklı kurumsal amaçlarla ziyaret etmeleri ve c) girdi firmalarının teknik elemanlarının üretici işletmelerini ürünlerini pazarlamak amacıyla ziyaret etmeleri vesilesiyle ziraat mühendisleri ile görüştükleri belirlenmiştir(Kurt, 2020).

Bölgede tarımsal etkinliklere katılma durumunda çiftçilerin yarısından fazlasının (%55,5) katılım göstermemesi üretimin sürdürülebilirliği açısından düşündürücü bulunmuştur.

Tablo 5.11. Çiftçilerin yakın ve uzak çevre ile olan ilişkilerine ilişkin veriler

	Sayı	Oran (%)
Terme'ye gidiş sıklığı		
Her gün	22	5,7
Haftada bir kez	122	31,8
Ayda bir kez	233	60,7
Yılda birkaç kez	7	1,8
Toplam	384	100,0
Samsun'a gidiş sıklığı		
Haftada bir kez	96	25
Ayda bir kez	251	65,4
Yılda bir kez	14	3,6
Daha seyrek	23	6
Toplam	384	100,0
Ziraat Mühendisi/Veteriner Hekim ile görüşme sıklığı		
Haftada bir kez	26	6,8
Ayda bir kez	128	33,3
Yılda bir kez	17	4,4
Daha seyrek	213	55,5
Toplam	384	100,0
Tarımsal konferans ve etkinliklere katılma durumu		
Birçok kez	26	6,8
Birkaç kez	145	37,7
Neredeyse hiç	213	55,5
Toplam	384	100,0

5.4. Ziraat Odası Hizmetlerinden Memnuniyet Durumu

Çiftçi örgütlerinin başarısı ve kuruldukları amaçları gerçekleştirmeleri kuşkusuz üyelerine verdikleri hizmetlerle mümkün olmaktadır. Örgütler kuruluş misyonlarına uygun hareket ederek demokratik ilkeler doğrultusunda bütün üyelerine hizmet vermek zorundadır. Üyelerine hizmet veremeyen veya sadece belirli kişilere odaklanan örgütlerin başarılı olması mümkün değildir. Bu bağlamda ziraat odalarının da çiftçi üyelerine çeşitli hizmetler vermeleri ve ayırım gözetmeksizin bütün çiftçilerin sorunlarını çözmek için çalışmaları gerekir. Öncelikle çiftçilerin kendi örgütü olan odayı düzenli olarak ziyaret etmeleri ve odanın istihdam ettiği teknik elemanlardan yardım alması gerekir. Ayrıca ziraat odaları belirli aralıklarla toplantılar yaparak çiftçileri tarımsal konularda bilgilendirmesi gerekir. Odalar yöredeki tarımsal faaliyet kollarına ve üretilen bitki ve hayvanlara göre uzman mühendisler istihdam ederek çiftçilerin sorunlarına çözüm getirmelidir. Diğer taraftan çiftçilerin oda yönetiminden ve verilen hizmetlerden memnuniyeti sağlanmalıdır.

5.4.1. Çiftçilerin Oda Ziyareti ve Toplantı Sıklığı

Çiftçilerin ziraat odasını daha sık ziyaret etmeleri ve odanın çiftçilerle daha sık toplantı organizasyonları yapması, tarımsal konularda çiftçilerin bilinçlenmesine yardımcı olmaktadır. Toplantılarda çiftçiler çeşitli hastalık ve zararlılara karşı mücadele, gübreleme ve ilaçlama zamanlarının belirlenmesi, ekim ve hasat zamanlarının belirlenmesi ve hayvanlarda uygun bakım ve besleme metotları gibi konularda bilgilendirilebilir. Bütün bu konularda çiftçilerin daha bilgili ve bilinçli hale gelebilmeleri için ziraat odasını daha sık ziyaret etmeleri ve buradaki toplantılara katılmaları gerekmektedir.

Araştırma verilerinden elde edilen sonuçlara göre çiftçilerin %4,7'sinin ziraat odası başkanlığını ziyaret etme sıklığını en az haftada bir kez gerçekleştirdiği, %18,5'inin ayda birkaç kez gerçekleştirdiği ve %14,6'sının iki üç ayda bir ziyaret ettiği görülmektedir. Çiftçilerin %59,1'lik kısmının ise daha seyrek ziyaret ettiği görülmektedir.

Çiftçilerin %23,7'si ziraat odasının kendileri ile yaptığı toplantı sıklığının ayda birkaç kez olduğunu belirtirken %5,2'si en fazla ayda bir olduğunu belirtmiş, %68'i ise daha seyrek olduğunu belirtmiştir.

Tablo 5.12. Çiftçilerin odayı ziyaret sıklığı ve odanın toplantı yapma sıklığına ilişkin veriler

	Sayı	Oran (%)
Ziraat odası başkanlığını ziyaret etme sıklığı		
En az haftada bir	18	4,7
Ayda birkaç kez	71	18,5
En fazla ayda bir	12	3,1
2-3 ayda bir	56	14,6
Daha seyrek	227	59,1
Toplam	384	100,0
Ziraat odasının toplantı yapma sıklığı		
Ayda birkaç kez	91	23,7
En fazla ayda bir	20	5,2
2-3 ayda bir	12	3,1
Daha seyrek	261	68,0
Toplam	384	100,0

Çiftçilerin ziraat odasını ziyaret etmeme sebepleri incelendiğinde; genel olarak çiftçilerin büyük bir kısmının (%59,1) ziraat odasını iki üç ayda bir' den daha seyrek ziyaret etmelerinin nedeninin, oda ile pek fazla ilişkilerinin bulunmaması olduğu belirlenmiştir. Ayrıca odaya yapılan ziyaretlerin daha çok tarımsal desteklerden yararlanmak için odadan çiftçi belgesi alımı ve diğer resmi formaliteler olduğu

belirlenmiştir. Odanın tarımsal konularda çiftçilere yönelik teknik donanımı yetersizdir.

5.4.2. Çiftçilerin Yönetimsel Memnuniyet Düzeyi

Çiftçilerin kendi örgütlerinin yönetiminden memnun olmaları kuşkusuz bu örgütün kendilerine vermekte olduğu hizmetlerin kalitesi ile doğru orantılıdır. Başarılı yöneticiler üyeleri ile bire bir ilişki ve iletişim kurabilen ve onların sorunlarının çözümü için gerçekten samimi gayret gösteren kişilerdir. Tablo 5.13'te çiftçilerin ziraat odası ile ilgili yönetimsel memnuniyet durumuna ilişkin bilgiler yer almaktadır. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre ortalaması en yüksek çıkan ve çiftçilerin en çok katıldıkları konu “Ziraat odasının yönetim kurulu ve üyelerinden memnuniyet” olmuştur. Bunu sırasıyla “Genel olarak yönetim ve idaresinden memnuniyet”, “İdari personelin ilgisinden memnuniyet” ve “Teknik personele güven” konuları izlemiştir.

Araştırmada yönetimle ilgili memnuniyet kapsamında yer verilen dört yargının da “kararsız” kategorisinde yer alması, “çok memnunum” veya “memnunum” kategorilerinde herhangi bir yanıt olmaması, çiftçiler arasında ziraat odasının yönetimine karşı genel bir memnuniyetsizlik olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda çiftçilerin oda yönetiminden neden memnun olmadıkları derinlemesine araştırılmalı ve irdelenmelidir.

Tablo 5.13. Çiftçilerin ziraat odası yönetimsel memnuniyet durumuna ilişkin veriler

	Ortalama	Standart Sapma	Katılma Kategorisi
Yönetim kurulu ve üyelerinden memnuniyet	3,01	1,285	Krz
Genel olarak yönetim ve idaresinden memnuniyet	2,93	1,266	Krz
İdari personelin ilgisinden memnuniyet	2,86	1,189	Krz
Teknik personele güven	2,61	0,968	Krz

5.4.3. Çiftçilerin Ziraat Odası İle İlgili Teknik Hizmetleri ve Beklentileri

Gelişmiş ülkelerde ziraat odaları çiftçilere tarımsal konularla ilgili birçok teknik hizmet vermektedir. Ziraat odaları çeşitli tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri vererek çiftçilerin daha bilinçli tarım yapmalarına ön ayak olmaktadır. Ziraat odalarının çiftçiye vermiş oldukları teknik hizmetler arasında toprak ve su analizi, gübreleme, sulama, ilaçlama, çeşit seçimi ve girdi kullanımı gibi konular ön sırayı almaktadır. Tablo 5.14'te çiftçilerin ziraat odasının teknik hizmetleri ile ilgili görüşleri yer almaktadır.

Ortalaması en yüksek çıkan ve çiftçilerin kısmen katıldıkları yargı “Ziraat odası toprak ve su analizi konusunda çiftçiyi teknik olarak desteklemektedir” olmuştur. Bunu sırasıyla “Ziraat odası genel teknik konularda çiftçiyi desteklemektedir”, “Ziraat odası gübreleme konusunda çiftçiyi teknik olarak desteklemektedir”, “Ziraat odası ilaçlama konusunda çiftçiyi teknik olarak desteklemektedir” , “Ziraat odası çeşit seçimi ve girdi temini konusunda çiftçiyi teknik olarak desteklemektedir” ve “Ziraat odası hasat konusunda çiftçiyi teknik olarak desteklemektedir” yargıları izlemiştir. Çiftçilerin kesinlikle katılmadıkları bir yargı da “Ziraat odası yukarıda bahsedilen teknik hizmetleri bize verirken finansal olarak desteklemektedir” olmuştur.

Tablo 5.14’ün incelenmesinden Terme Ziraat Odasına üye olan çiftçilerde odanın kendilerine yönelik olarak verdiği teknik hizmetlerden genel bir memnuniyetsizlik olduğu anlaşılabılır. Çiftçilerin çizelgede yer verilen yedi yargıdan altısında kararsız kalmaları ve birine katılmamaları, ziraat odasının teknik konularda çiftçi memnuniyetini artırıcı çalışmalar yapması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda öncelikle çizelgede yer verilen teknik konularda çiftçilere yardımcı olacak donanım sağlanmalıdır. Örneğin, toprak ve bitki analizi yapılacak laboratuvarların kurulmasının yanı sıra, gübreleme, sulama, ilaçlama ve çeşit seçimi konularında çiftçilere eğitim verecek teknik personel istihdam edilmelidir.

Tablo 5.14. Çiftçilerin ziraat odası ile ilgili teknik hizmet değerlendirmeleri

	Ortalama	Standart Sapma	Katılma Kategorisi
Ziraat odası toprak ve su analizi konusunda çiftçiyi teknik olarak desteklemektedir.	2,81	1,263	Krz
Ziraat odası genel teknik konularda çiftçiyi desteklemektedir.	2,72	1,208	Krz
Ziraat odası gübreleme konusunda çiftçiyi teknik olarak desteklemektedir.	2,63	1,178	Krz
Ziraat odası ilaçlama konusunda çiftçiyi teknik olarak desteklemektedir.	2,63	1,165	Krz
Ziraat odası çeşit seçimi ve girdi temini konusunda çiftçiyi teknik olarak desteklemektedir.	2,53	1,098	Krz
Ziraat odası hasat konusunda çiftçiyi teknik olarak desteklemektedir.	2,51	1,112	Krz
Ziraat odası yukarıda bahsedilen teknik hizmetleri bize verirken finansal olarak desteklemektedir.	1,07	0,272	Kkm

Tablo 5.15’te çiftçilerin ziraat odası ile ilgili beklentileri yer almaktadır. Araştırma bulgularından elde edilen verilere göre çiftçilerin ziraat odasından beklentileri konusunda ortalaması en yüksek çıkan ve çiftçilerin en çok katıldıkları

konu “Ziraat odası bizlerle sık sık toplantı yapmalı” olmuştur. Bunu sırasıyla “Ziraat odası teknik konularda bize daha fazla eğitim vermeli”, “Ziraat odası bizleri fiyatlar konusunda sık sık bilgilendirmeli”, “Ziraat odası köyleri sık sık ziyaret etmeli” ve “Ziraat odası bizleri pazarlama ve satış konusunda desteklemeli” konuları izlemiştir.

Tablo 5.15’te verilen bütün yargılara çiftçilerin katılım göstermesi ziraat odasından beklentilerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Özellikle teknik ve ekonomik konularda odanın çiftçilere daha çok hizmet vermesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca odanın çiftçilerle olan ilişki ve iş birliğini sürdürülebilir bir hale getirebilmesi için sık sık toplantılar düzenlenmesi ve oda personelinin köyleri ziyaret etmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Tablo 5.15. Çiftçilerin ziraat odası ile ilgili beklentilerine ilişkin veriler

	Ortalama	Standart Sapma	Katılma Kategorisi
Ziraat odası bizlerle sık sık toplantı yapmalı.	4,10	0,879	K
Ziraat odası teknik konularda bize daha fazla eğitim vermeli.	4,07	0,960	K
Ziraat odası bizleri fiyatlar konusunda sık sık bilgilendirmeli.	4,07	0,960	K
Ziraat odası köyleri sık sık ziyaret etmeli.	4,07	0,960	K
Ziraat odası bizleri pazarlama ve satış konusunda desteklemeli.	4,06	0,961	K

5.5. Danışmanlık Hizmetine Yönelik Değerlendirmeler

Bu başlık altında ziraat odası tarafından çiftçilere verilen danışmanlık hizmetlerinin sıklık durumu, verilen hizmetlerin memnuniyet derecesi gibi konulara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tarımsal yayım ve danışmanlık, tarımsal işletme sahiplerinin, tarımsal üretim, işleme ve pazarlama sürecinin bütün aşamalarında karşılaştıkları problemler ve bunların birbirleriyle ilişkileri hakkında bilgi sahibi olmalarını, kendilerine, geliştirilen teknolojileri kullanırmak suretiyle, bu problemleri çözebilecek bilgi ve beceri kazandırılmasını ve kırsal alanda yaşam standardının yükseltilmesini amaçlayan eğitim, yayım, danışmanlık ve bilgilendirme faaliyetlerini içermektedir (Kızılaslan ve Erdemir, 2013).

Terme Ziraat Odası Danışmanlık Ofisinde 5 adet tarım danışmanı istihdam etmektedir. Her bir danışmanın sorumluluğunda 60 çiftçi bulunmaktadır. Danışmanlar çalışma programlarını hazırlarken öncelikle çiftçileri temel

almaktadırlar. Danışmanlar çiftçileri ile belirledikleri programlar dahilinde görüşme gerçekleştirmektedirler. Görüşmelerdeki ana amaç, çiftçilere verilen bazı görevlerin kontrol edilmesidir. Periyodik ziyaretlerde danışmanların en çok üzerinde durduğu konu iyi tarım uygulamaları ve sağlıklı ürün yetiştirme konusudur. Çiftçiler sık sık bu konularda danışmanları tarafından bilgilendirilmektedir.

5.5.1. Çiftçilerin danışmanların hizmet verme sıklığına ilişkin değerlendirmeleri

Tablo 5.16’da tarım danışmanı ile çalışan çiftçilerin danışmanlarından aldıkları hizmetler ve bu hizmetlerden ne derece yararlandıklarını özetleyen bilgilere yer verilmiştir. Verilere göre çiftçiler danışmanlarından bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele, sulama, hasat-harman, tohumluk/fide/fidan seçimi, gübreleme, ekim-dikim, pazarlama, bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği, besi sığırcılığı, süt sığırcılığı, küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, iyi tarım uygulamaları, tarımsal mekanizasyon, tarım sigortası konuları hakkında yararlanmaktadırlar.

Ortalaması en yüksek çıkan ve çiftçilerin en fazla aldıkları hizmet “İyi tarım uygulamaları” olmuştur. Bunu sırasıyla “Bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele”, “Gübreleme” ve “Bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği” hizmetleri izlemiştir. Çiftçilerin en az aldıkları hizmetler ise “Ekim-Dikim”, “Pazarlama”, “Tarımsal mekanizasyon”, “Tarım sigortası”, “Besi sığırcılığı” ve “Süt sığırcılığı” olmuştur.

Tablo 0.16. Çiftçilerin danışmanların hizmet verme sıklığına ilişkin değerlendirmeleri

Hizmetler	Ortalama	Standart Sapma	Katılma Kategorisi
İyi tarım uygulamaları	4,69	0,466	KK
Bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele	4,21	0,605	K
Gübreleme	4,10	0,721	K
Bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği	3,06	0,777	Krz
Hasat-Harman	2,37	0,525	Ktm
Sulama	2,33	0,901	Ktm
Tohumlu/Fide/Fidan seçimi	1,56	0,639	Ktm
Ekim-Dikim	1,35	0,556	KKtm
Pazarlama	1,27	0,564	KKtm
Tarımsal mekanizasyon	1,17	0,706	KKtm
Tarım sigortası	1,17	0,706	KKtm
Besi sığırcılığı	1,02	0,139	KKtm
Süt sığırcılığı	1,02	0,139	KKtm

Bu bulgulara göre ankete katılan çiftçilerin büyük bir çoğunluğu (%84,1) hayvancılık alanında faaliyet göstermemektedir.

Bu nedenle Tablo 5.16’da hayvancılıkla ilgili sorulara çiftçilerin büyük çoğunluğu ‘‘hiçbir zaman hizmet alman’’ yanıtını vermişlerdir. Bu durum anketlere verilen cevapları doğrulamaktadır.

Anketin diğer sorularında olduğu gibi bitkisel üretim faaliyetinde bulunan çiftçiler ise en fazla iyi tarım uygulamaları, bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele ve gübreleme konularında hizmet aldıklarını belirtmişlerdir.

5.5.2. Alınan Hizmetlerin Memnuniyeti ve Değerlendirilmesi

Tablo 5.17’de tarım danışmanı ile çalışan çiftçilerin, birlikte çalıştıkları tarım danışmanlarından aldıkları hizmetlerin değerlendirilmesi ile ilgili memnuniyet derecelerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu bulgulara göre çiftçiler; danışmanların teknik bilgileri, yeni bilgi aktarımları, üreticilerle görüşme sıklıkları, hastalıklara ve zararlılara karşı zamanında müdahalesi, üreticilerin her istediği zaman danışmanına ulaşabilmesi, üreticilerin taleplerini karşılaması, üreticiye karşı tutumları, tarımsal desteklemeler hakkında bilgisi, iletişim becerileri konularında değerlendirme yapmışlardır.

Ortalaması en yüksek çıkan ve çiftçilerin en çok memnun oldukları hizmet ‘‘Danışmanın üreticiye karşı tutumu/yaklaşımı’’ olmuştur. Bunu sırasıyla ‘‘Danışmanına her istediğinde ulaşabilme’’, ‘‘Danışmanın iletişim becerileri’’, ‘‘Talepleri karşılama’’, ‘‘Hastalık ve zararlılara karşı zamanında müdahale’’ ve ‘‘Danışman ile görüşme sıklığı’’ hizmetleri izlemiştir. Çiftçilerin memnun olduğu hizmetler ise ‘‘Danışmanın teknik bilgisi’’ ve ‘‘Tarımsal desteklemeler’’ olmuştur.

Tablo 5.17. Alınan hizmetlerin memnuniyeti ve değerlendirilmesine ilişkin veriler

Konular	Ortalama	Standart Sapma	Katılma Kategorisi
Üreticiye karşı tutumu	4,85	0,364	KK
Danışmanına ulaşabilme	4,77	0,425	KK
İletişim becerileri	4,75	0,437	KK
Talepleri karşılama	4,73	0,448	KK
Hastalık ve zararlılara karşı zamanında müdahale	4,71	0,457	KK
Görüşme sıklığı	4,65	0,480	KK
Yeni bilgi aktarımı	4,58	0,499	KK
Teknik bilgi	4,58	0,499	KK
Tarımsal desteklemeler	4,44	0,502	KK

5.5.3. Danışmandan alınan hizmetlerin derecelendirilmesi

Tablo 5.18’de çiftçilerin tarım danışmanından aldıkları hizmetleri derecelendirme durumlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Verilere göre; çiftçilerin %15,4’ü danışmanın tarım teknikleri konusunda aydınlatma ve yeterliliğini iyi, %84,6’sı çok iyi olarak derecelendirmişlerdir.

Çiftçilerin %28,8’i danışmanın satış ve pazarlama konusunda bilgiler sunma yeterliliğini orta, %50’si iyi, %21,2’si çok iyi olarak derecelendirmiştir.

Çiftçilerin %38,5’i tarımdaki yeni uygulamalar ile teknolojik yenilikler konusunda aydınlatma ve yeterliliğini orta, %30,7’si iyi, %30,8’i çok iyi olarak derecelendirmiştir. Çiftçilerin %7,7’si danışmanın ürünlerin bakım işlerinde bilgilendirme yeterliliğini orta, %7,7’si iyi, %84,6’sı çok iyi olarak derecelendirmiştir. Çiftçilerin %15,4’ü danışmanın gübreleme konusunda aydınlatma yeterliliğini orta, %53,8’i iyi, %30,8’i çok iyi olarak derecelendirmiştir. Çiftçilerin %21,2’si danışmanın ilaçlama konusunda bilgiler sunma yeterliliğini orta, %46,1’i iyi, %32,7’si çok iyi olarak derecelendirmiştir. Çiftçilerin %17,3’ü danışmanın alternatif başka ürün yetiştiriciliği konusunda öneriler bulunma yeterliliğini iyi, %82,7’si çok iyi olarak derecelendirmiştir. Çiftçilerin %15,4’ü danışmanın toprak tahlili konusunda aydınlatma yeterliliğini iyi, %84,6’sı çok iyi olarak derecelendirmiştir. Çiftçilerin %13,5’i danışmanın sertifikalı tohum kullanımı konusunda aydınlatma yeterliliğini orta, %59,6’sı iyi %26,9’u çok iyi olarak derecelendirmiştir. Çiftçilerin %11,5’i danışmanın iyi tarım uygulamaları hakkında aydınlatma yeterliliğini iyi, %88,5’i çok iyi olarak derecelendirmiştir.

Son olarak çiftçilerin %15,4’ü danışmanın çevre ve sürdürülebilir tarım konusunda bilgilendirme yeterliliğini iyi, %84,6’sı çok iyi olarak derecelendirmiştir.

Tablo 0.18. Çiftçilerin danışmandan aldıkları hizmetleri derecelendirme durumları

	Sayı	Oran (%)
Tarım teknikleri konusunda aydınlatma yeterliliği		
İyi	8	15,4
Çok iyi	44	84,6
Toplam	52	100,0
Satış ve pazarlama konusunda bilgiler sunma yeterliliği		
Orta	15	28,8
İyi	26	50,0
Çok iyi	11	21,2
Toplam	52	100,0
Tarımsal ve teknolojik yeniliklerde bilgilendirme yeterliliği		
Orta	20	38,5
İyi	16	30,7
Çok iyi	16	30,8
Toplam	52	100,0
Ürünlerin bakım işlerinde bilgilendirme yeterliliği		
Orta	4	7,7
İyi	4	7,7
Çok iyi	44	84,6
Toplam	52	100,0
Gübreleme konusunda aydınlatma yeterliliği		
Orta	8	15,4
İyi	28	53,8
Çok iyi	16	30,8
Toplam	52	100,0
İlaçlama konusunda bilgilendirme yeterliliği		
Orta	11	21,2
İyi	24	46,1
Çok iyi	17	32,7
Toplam	52	100,0
Alternatif ürün yetiştiriciliğinde önerilerde bulunma yeterliliği		
İyi	9	17,3
Çok iyi	43	82,7
Toplam	52	100,0
Toprak tahlili konusunda aydınlatma yeterliliği		
İyi	8	15,4
Çok iyi	44	84,6
Toplam	52	100,0
Sertifikalı tohum kullanımı konusunda bilgilendirme yeterliliği		
Orta	7	13,5
İyi	31	59,6
Çok iyi	14	26,9
Toplam	52	100,0
İyi tarım uygulamaları konusunda aydınlatma yeterliliği		
İyi	6	11,5
Çok iyi	46	88,5
Toplam	52	100,0
Çevre ve sürdürülebilir tarım konusunda aydınlatma yeterliliği		
İyi	8	15,4
Çok iyi	44	84,6
Toplam	52	100,0

Elde edilen bulgulara göre tablo 5.17 ve 5.18 birlikte değerlendirildiğinde, verilen cevaplarda çiftçilerin birlikte çalıştıkları tarım danışmanlarından memnun oldukları görülmektedir. Tokat ve yöresinde yapılan anket çalışmasında tarım danışmanlarının, bitki/hayvan hastalıkları ve zararlıları ile ilgili sorunlara zamanında müdahale ettiğini belirten üreticilerin oranı %55 olarak bulunmuştur (Kızılaslan ve Çakmak, 2012).

Artık (2012) tarafından Adana'da yapılan çalışmada üreticilerin aldıkları hizmetlerde teknik bilgiden yararlanma, hastalık ve zararlılara karşı zamanında müdahale konularında %80'e varan oranda bir memnuniyet durumunun söz konusu olduğu görülmüştür.

Kayabaş (2016) tarafından İstanbul Silivri ilçesinde yapılan çalışmada tarım danışmanlarından üreticilerin aldıkları hizmetlerdeki memnuniyet dereceleri incelendiğinde, teknik bilgi ve zirai mücadele konularında üreticilerin memnuniyet durumlarını %100'e ulaştığı görülmektedir. Terme ilçesinde yapılan çalışmamızda ise teknik bilgi, hastalık ve zararlılara karşı zamanında müdahale gibi hizmetlerde yüksek memnuniyet derecesi elde edilmiştir. Bu durum ziraat odasının verdiği danışmanlık hizmetinin yeterli bilgi düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

Bunların yanında yapılan ankette çiftçilere, danışman sonrası faaliyetlerinde ne gibi değişimler olduğu ve ziraat odasından beklentilerinin neler olduğu soruları yöneltilmiştir. Ankete katılan üreticilerden danışmanlık hizmeti alan 52 çiftçi ile görüşme sonucunda çiftçiler danışman sonrası faaliyetlerinde; ürün kalitesinde ve miktarında artış yaşadıklarını, daha bilinçli hareket ettiklerini, danışmanları vasıtasıyla yaptırdıkları toprak tahlilleri sonucunda doğru üretim sağladıklarını belirtmişlerdir.

Ankete katılan çiftçiler ziraat odasından beklentileri sorusuna; köylere daha fazla ziyaret edilmesini istediklerini, ziraat odalarının onayladığı projeleri ilçe tarım tarafından da onaylanmasını istediklerini, aidat ücretini yüksek bulduklarını ve düşürülmesini istediklerini, çiftçileri daha çok bilinçlendirmelerini, toplantı sayılarının arttırılmasını ve teşviklerin arttırılmasını istediklerini belirtmişlerdir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

En geniş kapsamlı üretici örgütü olan ziraat odaları kamu niteliğinde meslek kuruluşu olup, görevleri üyelerine girdi temin etmek ve dağıtmak, çiftçi kütükleri tutmak, biçerdöver kayıt ve tescil işlemleri yapmak, tarımsal etkinliklere katılmak ve çiftçilerin katılımını sağlamak, ayrıca hükümet yetkilileri ile görüşmeler gerçekleştirerek üreticilerin sorunlarını ve çözümüne ilişkin önerileri iletmektir.

Yapılan bu araştırmada da Terme Ziraat Odası'nın çiftçilere verdiği hizmetler ve çiftçilerin bu hizmetlerden memnuniyet durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada 384 çiftçi ile yüz yüze görüşülerek anket yoluyla veriler elde edilmiştir.

Araştırmada ortaya çıkan genel bir çiftçi profili; ağırlıklı yaş ortalaması 57 olan, ilkokul mezunu, 41,21 dekarlık işletme alanı ve 40,37 yıl tarımsal deneyimi olan, sosyal güvencesi bulunan, traktör sahibi, köyde orta gelir grubuna ait, gelirinin neredeyse yarısını (%47,7) tarımdan sağlayan bir bireydir. Bu üretici profili ile Terme gibi verimli arazileri bulunan ve piyasada talep gören birçok ürünün üretimine olanak sağlayan bir ilçede geçim sağlamak mümkün olabilir. İlçede bütün deneklerin fındık üretmesi, sebze, tarla bitkileri ve hayvancılıkla uğraşacak aile bireylerinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Tarımın uzun dönemli sürdürülebilir bir uğraşı olmasını sağlamak için, tarımsal desteklemelerde bilgi düzeyi artırılmalı, daha fazla çiftçiye danışmanlık hizmeti sağlanmalı ve yayım faaliyetleri çiftçiye özendirilmelidir.

Araştırma verilerinden elde edilen bulgulara göre çiftçilerin ziraat odasından memnuniyet durumları incelendiğinde, ilçelerindeki ziraat odasını genelde ayda birkaç kez 'den daha seyrek ziyaret ettikleri (%59,1), yönetim kurulu ve üyeleri, idari personelin ilgisi ve ziraat odasında çalışan teknik personele güven konularında memnuniyet durumlarında kararsız oldukları belirlenmiştir. Bu kapsamda oda çalışanlarının çiftçiler ile daha fazla iletişim kurmaları ve sorunlarına çözüm üretmek bilgi paylaşımında bulunmaları, çiftçinin idari ve teknik personele olan güven probleminin aşılmasında yarar sağlayacaktır.

Çiftçiler toprak ve su analizi, çeşit seçimi ve girdi temini, ilaçlama, gübreleme ve hasat konularında hem teknik hem de finansal olarak yeterince desteklenmediğini düşünmektedirler. Dolayısıyla odanın bu hizmetleri verebilecek donanımına yeterince

sahip olmadığı düşünölmektedir. Odanın bu donanırna kavuşturulması için teknik personel sayısını artırması ve ilgili kurumlarla işbirliği yapması önerilmektedir.

Üye çiftçilerin daha sık toplantı ve teknik konularda daha fazla eğitim bekledikleri, fiyatlar konusunda bilgilendirilmeleri ve köyleri sık sık ziyaret etmeleri konularında yüksek düzeyde beklentileri bulunmaktadır.

Çiftçiler, ziraat odasına olan ilgisizliğinin başlıca nedeni olarak üyelik aidatını göstermişlerdir. Çiftçiler alınan aidatlar karşılığında ziraat odasınca yeterli hizmet verilmediğini belirterek, kendileri ile daha sık ilgilenmelerini ve teşviklerin artırılmasını istemişlerdir. Aynı zamanda ürünlerinin pazarlanmasında ziraat odasının etkinliğinin bulunmaması nedeniyle, ziraat odası ile ilişkilerinin kopuk olduğunu belirtmişlerdir.

Ziraat odasının ilçede daha fonksiyonel olması, üyelerine daha etkin hizmet vermesi için İl Tarım Müdürlüğü, Ziraat Faköltesi gibi paydaşların, odanın ve danışmanlık hizmetlerinin tanıtılmasında etkin rol oynamasının önemli olacağı düşünölmektedir.

Araştırmada ziraat odasından danışmanlık hizmeti alan çiftçilerin memnuniyet durumu ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Çiftçilerin en çok iyi tarım uygulamaları konusunda danışmandan hizmet aldıkları saptanmıştır. Çiftçi ile yapılan görüşmelerde sulama ve gübrelemenin gerek kendilerinden kaynaklı gerek ikinci üçüncü kişilerin yönlendirmeleri neticesinde zaman zaman bilinçsizce yapıldığını bunun da ürünün miktar ve kalitesi üzerine olumsuz etkilerinin olduğunu ve danışmanlık hizmeti sonrası bu durumda ciddi oranda iyileşmeler görüldüğü dile getirilmiştir. Karşılıklı görüşmelerde dikkat çeken bir diğer konu da tarımsal mekanizasyon ve tarım sigortası konularında çiftçilerin büyük bir çoğunluğunun (%94,2) danışmandan bilgi almadıkları görölmüştür. Çiftçilerin riski azaltabilmek ve tarımsal faaliyetlerini sürdürülebilir kılmak için tarım sigorta sistemi içerisinde yer almaları özendirilmelidir. Diğer taraftan çiftçilerin almış oldukları hizmetten memnun olduklarını ifade ettikleri görölmüştür.

Yapılan bu araştırma sonucuna göre, ziraat odasına üye olup aynı zamanda odadan danışmanlık hizmeti alan çiftçiler odanın kendilerine verdiği hizmetlerden memnun olduklarını belirtirken, danışmanlık hizmeti almayan çiftçilerin ziraat odasının verdiği hizmetleri yetersiz bulduğu tespit edilmiştir.

Bu da ziraat odasının danışmanlık hizmeti çalışmalarının olumlu olduğunun göstergesidir. Ancak ziraat odasının teknik destekleri üyeleri tarafından yeterli bulunamamıştır. Ziraat odasının üyelerine verdiği teknik destek yardımlarını artırması gerekliliği araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Ziraat odası tarafından üyelerin memnuniyet düzeylerini artırmak için tarım danışmanı ile çalışan üreticilerde yaratılan farklılıkların, oda tarafından eğitim ve yayım amaçlı proje çalışmaları ile diğer üreticilere tanıtılmasının ve özendirilmesinin, tarım danışmanlığı sisteminin yaygınlaştırılmasında ve odadan faydalanmanın artırılmasında önemli bir etkiye sahip olacağı düşünülmektedir. Üyelere faaliyetlerde ve teşviklerde öncülük edilmesi, daha fazla köylere gidilerek çiftçilerin sorunlarının dinlenmesi ve temsil ettiği çiftçileri ve onun çıkarlarını devlet kurum ve kuruluşları ile toplumun diğer sektörleri ve sivil toplum örgütleri karşısında temsil etmesi gibi bilgi ve üretim artışında etkili olacak uygulamalar yapılması, daha etkin bir ziraat odası – çiftçi oluşumuna zemin yaratılması açısından yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akın, S., Pirinç, V., Gökova, S., Kara, A., 2017. Sebze Üreticilerinin Tarımsal Yayım Çalışmalarından Faydalanma Düzeyleri ve Karşılaştıkları Sorunlar: Diyarbakır Örneği. Journal of the Institute of Science and Technology. 7 (1). 329-336.
- Alkan, I., Kılıç, O., 2007. Samsun İli Terme İlçesinin Ova ve Yüksek Kesimindeki Fındık İşletmelerinin. Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi. 22 (2). 171-178.
- Anonim, 2011a. Tarımsal Üretici Örgütleri İle İlgili Sıkça Sorulan Sorular, TEDGEM, Ankara.
- Anonim, 2019. TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/veritabloları> (Erişim Tarihi:05.01.2020)
- Anonim, 2019. TZOB. www.tzob.org.tr, op.cit(Erişim tarihi:03.04.2020)
- Anonim, 2019a. Terme İlçesi Nüfusu. https://www.nufusu.com/ilce/terme_samsun-nufusu (Erişim tarihi:12.05.2019)
- Anonim, 2019b. TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/veri-tabloları>. (Erişim Tarihi:20.06.2020)
- Anonim, 2020. Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Artık, A., 2012. Paydaş Görüşlerinden Hareketle Adana İlinde Serbest Tarım Danışmanlığı Sisteminin Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Asadi, A., Akbari M., Fami H. S., Alambaigi A., 2008. İran'da Üreticilerin Buğday Danışmanı Mühendislerle Gönüllü Ödeme Yapmalarıyla İlgili Bir Proje. American Journal of Agricultural and Biological Sciences. 3 (4). 706-711.
- Ateş, A., Sayın, C., 2008. Antalya İlinde Örtüaltı Yetiştiriciliğinde Özel Tarımsal Danışmanlık Hizmetleri Üzerine Bir Araştırma. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 21 (2). 251-263, Antalya.
- Aurejac, R., 1993. Fransa'da Tarımsal Meslek Örgütleri, Çeviri: Aysel Çeviker, TZOB, Çiftçi ve Köy Dünyası, Sayı: 101, Mayıs.
- Aydoğan, M., Demiryürek, K., Yulafçı, A., 2016. Samsun İli Tarımsal Üretici Örgütleri Arasındaki İşbirliğinin Örgüt Başarısına Etkisi. Anadolu Tarım Bilim Dergisi, Sayı:31, No:2, ISSN: 1308-8750, s:215-222
- Boyacı, M., 1996. Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Tarımsal Yayım. E.Ü. Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi, Yayım Serisi (3), E.Ü. Basımevi, Bornova, 21s.
- Boyacı, M., Yıldız Ö., 2014. Türkiye'de Tarımsal Yayım Sisteminde Çoğulcu Yapının Bir Görünümü. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 51 (1). 1-11.
- Cengiz, N., 2018. Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Etkililiği Üzerine Bir Araştırma: Antalya İli Örneği. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Tekirdağ.
- Ceylan, İ. C., Köksal Ö., Akın A., 2005. GAP Bölgesinde Tarımsal Üretim Sürecinde Üreticilerin Bilgi İhtiyaçlarının Karşılansında Tarım Danışmanlarının Rolü. IV. GAP Kongresi, 490-497, Şanlıurfa.
- Cinemre, H.A., Kılıç O., 2015. Tarım Ekonomisi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Ders Kitabı No:11, Beşinci Baskı, 179 sayfa, Samsun.
- Coşkun, A., Dengiz, O., 2016. Samsun Terme Havzası Bazı Temel Fizyografik Karakteristikleri Belirlenmesi ve Tarımsal Taşkın Alanlarının Toprak Haritalanması. Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi. 3 (1). 1-13. DOI: 10.19159/tutad.55780
- Çukur, T., Karaturhan B., 2010. Çoğulcu Tarımsal Yayım Sistemi ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. Ege Üniversitesi Dergisi. 48 (2). 151-158.

- Demirtaş, B., 2017. Zeytin Üreticilerinin Tarımsal Yayım Programlarına Katılımının Değerlendirilmesi. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*. 21 (3). 309-322. DOI: 10.29050/harranziraat.339345
- Doğan, Z., Arslan, S., Berkman, A. N., 2015. Türkiye’de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları: Tarihsel Bir Bakış, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 8 (1). 29-41.
- Dunne, A., Markey A., Kinsella J., 2018. “Examining the reach of public and private agricultural advisory services and farmers” perceptions of their quality: the case of country Laois in Ireland. *Tarımsal Eğitim ve Yayım Dergisi*, 401-414.
- Farinde, A. J., Ateh A. P., 2009. Tending Toward Extension Privatization in Nigeria: An Assessment of Arable Crop Farmers Willingness to Pay for Extension Services in Niger State of Nigeria. *Journal of Agricultural and Food Information*, 10(1): 63-75.
- Faure, G., Desjeux, Y., & Gasselin, P., 2012. New challenges in agricultural advisory services from a research perspective: a literature review, synthesis and research agenda. *The Journal of Agricultural Education and Extension*. 18 (5). 461-492.
- Foti, R., Nyakuda I., Moyo M., 2007. Determinants of Farmer Demand for “Free-for-Service” Extension in Zimbabwe: The Case of Mashonaland Central Province. *Bindura University of Science Education*, 1, Bindura, Zimbabwe
- Gorman, M., 2018. “Becoming an agricultural advisor – the rationale, the plan and the implementation of a model of reflective practice in extension higher education. *Tarımsal Eğitim ve Yayım Dergisi*, 179-191.
- Gökçe, O., 2004. Bin Köye Bin Tarımcı Projesi Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 609, Tokat.
- Gözener, B., Yüksel, M., 2019. Çiftçinin Tarıma Bakışı: Tokat İli Örneği. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*. 8 (3). 110-119.
- Hekimoğlu, B., Altındeğer, M., 2019. Samsun Tarımı ve Tarımsal Yatırım Potansiyeli. *Koordinasyon ve Tarımsal Veriler Şube Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Birimi Yayını*, Samsun.
- Horozcu, Ü., Arıkan, A., 2015. Akademik Danışmanlık ve Araştırma Teknikleri İlitam Ders Notları. İstanbul.
- İmamoğlu, H., Çobanoğlu, F., 2018. Balıkesir İlinde Tarımsal Danışmanlık Hizmetinin Etkisinin Değerlendirilmesi. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*. 22 (2). 263-274. DOI: 10.29050/harranziraat.325094
- Kayabaş, Z., 2016. İstanbul İli Silivri İlçesinde Tarımsal Üretim ve Yayım Yaklaşımlarının Analizi Üzerine Bir Araştırma, *Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Tekirdağ.
- Kılıç Topuz, B., Bozoğlu, M., 2018. Samsun İlindeki Fındık Tarımsal Üretici Birliklerinin Mevcut Durum Analizi. *Journal of the Institute of Science and Technology*. 8 (4). 325-335. DOI: 10.21597/jist.410734
- Kızılaslan, N., 2010. Çiftçilerin Tarımsal Yayım Konusundaki Tutum Ve Davranışları (Tokat İli Yeşilyurt İlçesi Araştırması). *TÜBAV Bilim Dergisi*. 2 (4). 439-445.
- Kızılaslan, N., Ünal, Y., 2013. Çiftçilerin Tarımsal Yayım Farkındalıklarının Belirlenmesi (Tokat/Erbaa Örneği). *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*. (5). 1-19.
- Kızılaslan, N., Erdemir S., 2013. Tarım Danışmanlarının Tarımsal Yayım Ve Danışmanlık Sistemindeki Roller ve Sisteme Bakış Açıkları (Tokat İli Merkez İlçe Araştırması). *GBAD*. (6): 67-84.

- Kızılaslan, H., Çakmak E., 2012. Tarımsal Yayım Geliştirme Projesi Kapsamında Tarım Danışmanlığı Sisteminin Değerlendirilmesi; Tokat İli Örneği. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, 2, 73-84.
- Köroğlu, S., 2003. Avrupa Birliğinde ve Türkiye’de Tarımsal Örgütlenme, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı AT Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Kurt, Y., 2020. Samsun İli Çarşamba İlçesi Örtüaltı Sebze Yetiştiricilerinin Kullandıkları Bilgi Kaynaklarının Belirlenmesi ve Tarımsal Yayım Açısından Değerlendirilmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 77, Samsun.
- Novkovic, N., Vasiljevic, Z., Matkovic, M., 2013. E-Concept Of An Agricultural Extension Service. Agriculture & Forestry, Vol. 59. Issue 2: 187-198, 2013, Podgorica. ISSN 0554-5579 (Printed), ISSN 1800-9492 (Online).
- Oğuz, C., 2010. Tarımsal Yayımında Danışmanlık Kavramı Türkiye Uygulama Biçimi. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 22-24 Eylül, Şanlıurfa.
- Onurlubaş, H.E., Kızılaslan, H., 2007. ‘Türkiye’de Bitkisel Yağ Sanayindeki Gelişmeler ve Geleceğe Yönelik Beklentiler’ Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü (TEAE), ISBN:978-975-407-228-0, Yayın No:157, Ankara.
- Önen, K., 1993. Türkiye’de Tarım Sektöründe Kurumsal Yapı, HDTM, Araştırma-İnceleme Dizisi:28, Eylül, Ankara.
- Özçatalbaş, O., 2009b. Türkiye ve AB’de Tarımsal Yayım Sistem ve Yaklaşımlarına Bakış. AB-Türkiye Sivil Toplum Diyalogunun Çok Yönlü Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu.
- Özçatalbaş, O., 2000. The Role of Agriculture Chambers in Agricultural Extension: A Sample of Hanover Region, Germany. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 13 (2). 181-194.
- Özçatalbaş, O., Budak D.B., Boz İ., Karaturhan B., 2010b. Türkiye’de Tarım Danışmanlığı Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Önlemler. 7. Teknik Kongre, Ankara.
- Özçatalbaş, Z., Boz İ., Budak D.B., Karaturhan B., Demirürek K., 2010a. Türkiye ve GAP Bölgesinde Tarım Danışmanlığı Sisteminin Sorunları ve Geleceği. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 2, 588-596, 22-24 Eylül 2010, Şanlıurfa.
- Özçatalbaş, O., 2000. Şanlıurfa İlinde Çiftçilerin Tarımsal Bilgi ve Yayım Konusunda Tutum ve Davranışlarının Analizi. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 13 (2). 203-211.
- Özkaya, T. 1996. Tarımsal Yayım ve Haberleşme, E.Ü.Z.F. Tarım Ekonomisi Bölümü Ders Kitabı, Yayın No: 520, Bornova, İzmir.
- Rad, S., 1999. Türkiye’de Ziraat Odalarının Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Rogers, E. M., 2010. *Diffusion of innovations*. SimonandSchuster.
- Sağlam, U., 2013. Uşak İlinde Tarımsal Üretici Örgütlenmesi ve Yapısal Sorunlar. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 199 sy.
- Saltan, A., 2006. Adana İli Aladağ İlçesi Kökez Köyünün Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Kalkınma Açısından Tarımsal Yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 135, Adana.

- Sarı, M., Külekçi, M., 2017. Tarım İşletmelerinde Örgütlenme Durumuna Etki Eden Faktörlerin Belirlenmesi: Erzurum İli Örneği. Journal of the Institute of Science and Technology. 7 (1). 319327
- Taşan, M., 2019. “Türkiye’de Tarımda Üretici Örgütlenmesi”. Uluslararası Anadolu Ziraat Mühendisliği Bilimleri Dergisi 1 / 5 (Aralık 2019): 77-85.
- Terin, M., Ateş, H., 2010. Çiftçilerin Örgütlenme Düzeyi ve Örgütlerden Beklentileri Üzerine Bir Araştırma: Van İli Örneği. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 47 (3). 265274
- Tunalıoğlu R., Çınar G., 2013. Aydın İlinde Kamu Alanında Görev Yapan Tarımsal Yayım Personelinin Kişisel Performanslarının İncelenmesi. ZFD. 8 (2). 11-22.
- Türker, M., Ekmen, E., 2012. Ülkemizde Tarımsal Kooperatifler ve Denetim Tarımın Önemi. (358), 36-41.
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği, “Zirai ve İktisadi Rapor 1999-2000”, Yayın No: 204, Ankara.
- Tüzün, S., 1994. Avrupa ve Türkiye’de Üreticinin Ekonomik ve Sosyal Örgütlenmesi, TZOB, Çiftçi ve Köy Dünyası, Sayı: 112, Nisan.
- Yercan, M., 2007. Türkiye ve Avrupa Birliği’nde tarımın örgütlenme deseni ve tarımsal kooperatifler. Tarım Ekonomisi Dergisi. 13 (1). 19-29.
- Yılmaz İ., Sayin C., “Bin Köye Bin Tarım Gönüllüsü Projesi’nin Antalya İli Koşullarında Etkinliğinin Değerlendirilmesi”, Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, Antalya, 15-17 Eylül 2006, ss.1-1
- ZMO, 2018. Ziraat Mühendisleri Odası, <https://www.zmo.org.tr/>.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Aybüke AKÇALI
Doğum Yeri : Samsun
Doğum Tarihi : 10.03.1993
Yabancı Dili : İngilizce

İletişim Bilgileri

E-posta : akcali93@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lise : Ali Fuat Başgil Anadolu Lisesi
Lisans : Ege Üniversitesi Ziraat Fak ltesi Tarım Ekonomisi Bölümü
Yüksek Lisans : Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl

Terme Ziraat Odası Başkanlığı - 2017/2018 (Tarım Danışmanı Yöneticiliği)
Giresun Doğankent İlçe Tarım Müdürlüğü – 2020/halen (Ziraat Mühendisi)